

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 44 (444), serie nouă. Miercuri 15 decembrie 1999. Preț: 3.000 lei

„Alexandru Ciorănescu era un om de o jovialitate și o directete a raporturilor cu semenii absolut fermecătoare, nobiliare! N-avea nici un fel de falsă morgă. Venea cu o înțelegere superioară a rosturilor cunoașterii; părea că își este suficient sieși, dacă nu și lumii înconjurătoare; conștient de o valoare pe care aproape nu mai punea preț.“

(Ștefan I. Ghilimescu)

CORNELIU BARBORICĂ

La proces l-am apărat eu. Mai marele peste revoluționari auzea pentru prima oară în ce fel anume a declanșat revoluția petiționarul Dragoș Jobrațchi și la auzul acestora s-a mâniat așa de tare, i-a țâșnit sângele pe nas, a căzut ca trăsnet și și-a dat duhul. Am rămas fără preopinent.

„Cu o asemenea problematică și viziune se prezenta, în 1980, Nichita Danilov contemporanilor săi, uimindu-i prin altfelitatea discursului poetic, orientat spre investigarea sensurilor existențiale aici și dincolo, încercând să afle acea carteziană «cunoaștere fundamentală» care să-l pună în armonie cu întreg universul...“

(Simion Bărbulescu)

VACANȚA GITANĂ

Până și Nicu Constantin, celebrul nostru ocu-
list (!), care nu s-a considerat niciodată vreo ușă
de biserică, a ajuns la exasperare. Să vezi și să
nu mai crezi! Unele emisiuni de divertisment, intrate
pe diverse canale, te obligă să-ți trimiți copiii la
culcarc, mai devreme decât s-ar cuveni (fiindcă sunt
la ore de audiență maximă!), și să anulezi vremelnic
sonorul. Campion în domeniu (cra să zicem materie,
dar am jigni realitatea!) este, după toate sondajele,
grupul **Vacanța Mare**, tolerat și adăpostit de
faimoasa firmă a Pro-teveului. * Când hartiștii nu
recurg la gesturi triviale, mai neaoșe decât la ușa
cortului (ceea ce se întâmplă foarte rar), membrii
pomenitei adunături aruncă vorbe deșirate, cu
damfuri pestilențiale, de intră în alertă până și undele
magnetice. Partiturile lor, decupate parcă de pe
pereții toaletelor publice, rămân mereu fără perdea,
iar jocul, îngălat și elementar, ne readuce în memorie
festivalul muncii și al creației, **Cântarea României**,
în fazele sale preliminare de la mahala. Adică mai
mult decât pitorească: nesupravegheată și instinc-
tuală * Învârtindu-se obsedant (și obsedați!) în jurul
sexului, cultivând expresia verde și trucul ieftin, căr-
turarii (nu cumva, corturarii?) din **Vacanța Mare** se
agață de orice fleac, pentru a stârni amuzamentul
celor săraci cu duhul. Sigur, dacă n-ar avea o bună
audiență, n-ar fi păstrați pe post, dar Adrian Sârbu și
ai lui nu bănuiesc ce imagine lasă românilor, de vre-
me ce, la aceeași televiziune, sunt și programe de-
cente, distractive, subtile, care nu promovează pros-
tul gust și vulgaritatea, căci sunt interpretate și con-
trolate de profesioniști sadca. Or, în cazul celor la
care ne referim, lipsa de har, chiar și-n afara textelor,
e la ea acasă. Nu-i deloc întâmplător că un post, aflat
cândva în simpatia spectatorilor de bună condiție,
scade vertiginos în popularitate. Fiecare pasăre pre
limba ei pierc!

Editori:

■ **Uniunea Scriitorilor din România**

■ **Fundația Luceafărul**

Cu sprijinul Fundației Soros pentru
o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii
Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din
țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

PIAȚA ȘI LITERATURA

de HORIA GÂRBEA

La recenta adunare a Secției de Dramaturgie a Asociației Scriitorilor din București
s-a pus (din nou) problema protecției creației dramatice originale contempora-
prin două măsuri protecționiste. Prima ar fi instaurarea unui fond național (de văzut
sursa lui) din care să se achite parțial cheltuielile de producție teatrală pentru repre-
zentarea pieselor românești. O altă măsură este aceea a „vămiilor” pentru texte, în sensul
de a nu se permite jucarea unor piese străine fără plata onorariului către autorul lor și
fără a încredința traducerea unui membru acreditat al Uniunii. Ba chiar ar fi de dorit ca
nici autorii români să nu mai poată ceda piesele lor pe gratis sau chiar venind cu bani
de-acasă pentru producție, „stricând prețul” autorilor mai valoroși, dar mai săraci. S-a
pus această problemă și în breasla regizorilor. Căci vin directori de scenă slab cotați și
acceptă să monteze gratis; teatrele, din motive economice, îi preferă iar cei buni, care
fac eroarea de a cere bani, șomează. În alte țări „dumpingul” e imposibil prin acțiunea
sindicatelor artistice.

Aceste idei par a contrazice ideea de piață liberă în literatură. Dar, au spus unii
autori, cu dreptate, există o asemenea piață? Nu, ea nu există. Pe scenă ajung aproape
numai acei autori care-și pot permite sponsorizarea producției. La fel, editurile, în loc să
plătească drepturi, cer bani de la autori. Dacă ești scriitor, nu numai că nu poți trăi din
scris, oricât de bun ai fi, ci trebuie, pentru a publica, să-ți plătești tipărirea operei.

Excepțiile sunt puține și nu prea semnificative. Să nu ne păcălim. Trăiesc bine din
scris autorii foarte industrioși sau cei al căror sistem de relații permite dirijarea pre-
ferențială a unor fonduri spre finanțarea cărților lor. Sigur că nu-i neapărat treaba
Uniunii Scriitorilor ca instituție să regleze aceste lucruri și, din păcate, nu i-ar sta în
puteri. Dar scriitorilor înșiși și, prin acțiune concertată, pot obține unele înlesniri într-o
piață care nu este absolut deloc liberă.

Ideea unei piețe pe care valoarea mărfii impune prețul și căutarea pe care ea o are
este un vis din care faptele din jur ne trezesc la ficcare minut. Ca să devină realitate
trebuie într-adevăr, cum spunea la acea ședință Laurențiu Ulici, o schimbare de
mentalitate. O asemenea schimbare poate porni de la autorii înșiși și poate începe prin
solidaritate în susținerea unor măsuri de autoprotecție.

acolade

PERVERTIREA HĂRĂZIȚILOR (II)

de MARIUS TUPAN

Unii creatori și-au schimbat, în
vreme, atitudinea: nu doar pe cea
militantă. Un model cameleonic,
cum aveam să descoperim multe de-a
lungul anilor (de la Dan Deșliu la Ov. S.
Crohmălniceanu, de la A. E. Baconsky la
Al. Andrițoiu), este Titus Popovici. Cei
care au asistat la răsucirile sale intem-
pestive în epoca de aur și au descoperit,
după dispariția autorului, literatură de
sertar (chiar și noi am publicat o piesă
de teatru, ce nu putea avea nici o șansă
să se joace în timpul ceaușismului), nu-i
cunosc poate adevăratele și omagiile din
prima parte a creației sale. Acestea pă-
reau fără echivoc: „Comunismul a redat
artei virilitatea ei, marele sens al respon-
sabilității față de cei cărora li se adre-
sează. Modelului contemplativ, ajuns la
sterilitate sau la diversiune, i s-a opus
modelul militant de a înțelege, de a reda
lumea”. Verbul ăsta, a reda, a sporit
multe victime și a făcut carieră în epocă
(pentru unii, carieră la rinichi, pentru
alții, carieră în subterane!), stârnind
amuzamentul teoreticienilor veritabili,
decizi să stabilească o altă viziune în

literele române. Dar pe atunci, când
tele erau comandamentele, grupuri
tovarăși, bine stipendiați, hotărâu p
miile și plasamentele în manualele și
lare, ierarhiile ad hoc și ocuparea înal-
lor fotolii. Din respectiva carte, aflăm
un îndrumător de profesie era și Ov.
Crohmălniceanu. Convertit de la
inginer chimist (probabil, elementele
tabelele sale aveau alte conotații de
cele reale!) la un critic de direcție (ce
conta dacă aceasta era falsă, linia o
tara partidul!) nu ezita să se exprime
tranzant și vindicativ: „Ne luăm angajam
mentele față de cititori să curmăm în
șovăire atitudinea împăciuitoare de c
am dat dovadă, să stărpim orice formă
liberalism în munca redacțională, să
dăruim toate forțele luptei pentru com-
terea ideologiei burgheze pe țărâm lite-
și promovării literaturii realist-soc
liste”. Promovările de acest fel au ab-
dat în epocă, cu sacrificii și condamn-
- din partea autorităților, dar și din par-
acelora rămași în umbră, încât astăzi
când le contabilizăm, ni se par de-a dr-
tul aiuritoare.

FLAUBERT, ZOLA, MORAVIA

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Dacă privești portretele care ilustrează Istoria literaturii române... de George Călinescu cu un spirit predispus suficient la contemplare și epurată de pasiuni, care să te îndrepte mai curând o reacție psihologică sau alta, către o pripită observație sau concluzie, vei ajunge, poate, lent dar inevitabil să te convingi de tristețea niciodată adâncă, or mereu aducătoare a descumpănirii, proprii scriitorului român, aceasta dincolo de epoci, de curente sau de genul literar pe care un autor sau altul l-a servit și precădere. Figura umbrită parcă - sub un destin personal sau național(?) greu de acceptat - se citește îndoielnic și la portretele statuare din rotonda Șmigului, cu excepția, însă, de această dată, a lui Mihai Eminescu. Te întrebi - firește - de unde vine această întunecare a sufletului scriitorului român de rădăcină și - dacă încerci să îți explici lucrurile atribuind necăzii călinesciene a imaginilor sau unui sculptor aceiași unitate de dispoziție interioară - vei constata trădând, la un cenoaciu sau altul, într-o adunare literară alta că oricâte glume sau fantezii ar colora comu-

carena, acum există totuși o severitate amară, o totală absență a euforiei în expresia chipului oricărui om de literatură română. Cauzele conjuncturale nu lipsese așa cum probabil - nu au lipsit niciodată înfățișarea scriitorului în înfățișarea omului de aici, în general, atunci când aparține categoriei celor care își parazitează semenii și-i denigrează, nu îi domină, pe scurt atunci când își extrage satisfacția dintr-o suferință străină adică atunci când nu aparține celei mai lucative ocupații de pe acest pământ. Scriitorul - cinstit sau corupt, ea om - se poate sustrage în nici un fel obligației de a fi ceea ce realmente este, măcar în raporturile cu profesia sa; literar apare rar și este repede pedepsit. În fața cinstiei lumii, naturala cinste a scriitorului nu poate fi rădăcină de prea mult entuziasm.

Cu toate acestea, scriitorul român se poate dovedi, literatura sa, ori în textele aflate în marginea literaturii propriu-zise (jurnalism, declamații etc.), dramatic - cori tragic -, disperat, deprimat, apocaliptic, anxios, cred că niciodată dezamăgit în sensul acelei nădejdi care se situează dincolo de speranțe dar și

de temeri - o dispoziție în care vidul interior, recunoscut și acceptat, respinge acțiunea întregului univers exterior. „De-a vieții prea statornică iubire/ De griji și de nădejdi eliberați/ Cu scurte rugăciuni de mulțumire/ Cinstim pe zcii risipiți în fire/ Că nici o viață nu e veșnicie/ Că morții niciodată nu învie/ Că răul chiar și cel mai ostent sub soare/ Tot află undeva odihnă în mare”. În versurile poetului englez suferința există dar el se vede, acum, când refuză lumea, eliberal atât de nădejdi, cât și de griji. Nu acesta este genul de întunecare a sufletului scriitorului din această țară. Eminescu, Emil Cioran, Camil Petrescu, Eugen Ionescu nu suferă, de fapt, pentru că există și nici pentru că ei înșiși ar fi într-un anumit fel, ci pentru că lumea este într-un anumit fel - inacceptabil. Adevărații măștri ai trăirii - sau poate doar ai descrierii - nonsensului existenței sunt doi mari francezi și un mare italian: Gustave Flaubert, Emile Zola și Alberto Moravia, fiecare cel puțin prin câte unul din romanele sale: *Educația sentimentală*, *Excelența sa*, *Eugen Rougon* și *Indiferenții*.

În toate cele trei romane, golul interior se relevă prin transparența a ceea ce ar fi trebuit să reprezinte sistemul de valorizare a conținutului personalității proprii: comunicarea interumană, iubirea, pasiunea politică, relația intimă, pasiunea pur și simplu. În fapt, toate structurile socialului, introjectate în personalitate, nu fac decât să se prezinte ca simple forme sub care nu se află nimic. Doamna Bovary expune condiția unui suflet falsificat - autofalsificat; celelalte romane aici în discuție expun condiția unor suflete inexistente, sau mai exact existente ca absențe și nu ca prezențe. *Educația sentimentală* este construirea unei gesticulații afective, scrupulos restrânsă și aceasta, care nu face decât să arate, în locuri expert identificate din interiorul substanței umane - cum lipsește ceva care, probabil, ar fi trebuit să existe. *Excelența sa*, *Eugen Rougon* este construirea unei gesticulații publice, politice, nefăcând decât să arate ceea ce lipsește unei lumi, ca adevăr al implicării umane în spațiul puterii. *Indiferenții* sunt imaginea pură a inexistenței omului, în spatele imaginii sale, în toate sensurile imaginabile în spațiul

cotidianului. Nu este probabil inușit de observat că *Educația sentimentală* este publicată în 1870, cu câteva luni înainte de izbucnirea războiului franco-prusac, *Excelența sa...* apare în 1876, în perioada de început, atât de agitată și penibilă, a Republicii a III-a, iar *Indiferenții* este o carte din 1929 (a unui foarte tânăr scriitor de numai douăzeci și doi de ani), deci o piesă reprezentativă a stării de spirit în plină dictatură mussoliniană. Scriitorul român, prin dispoziția pe care o sugerează prin persoana sa - ori, ceea ce este cu mult mai important, prin operă - nu ajunge niciodată în situația de a propune imaginea unei asemenea goliri de conținut a umanului, în sine sau ca interferențe reciproce în socialitatea sa. Este posibil ca doar în existența marilor culturi destrămarea ființei să fie atât de adâncă, este posibil ca scriitorul român să fi refuzat să accepte - protejându-se pe sine - formele excesiv vidate ale existenței, sau poate că o cultură într-un anumit sens mai tânără (sub raportul evoluției sincronice cu marile modele) să dispună de un plus de vitalitate. Sigur rămâne faptul că deși suntem o civilizație care se autoacuză de a genera forme fără fond, nu dispunem de imagini literare sau, în general, de reprezentări în cultură ale unor personaje (sau persoane) în care forma funcționează singură, în absența nu a unui conținut anume, ci a oricărui conținut (căci nu există conținut uman în afara celui dat de voința conștientă).

Dacă am făcut această întregă serie de observații și reflecții nu este însă pentru că am fost purtat de un interes literar sau istoric prevalent, ci din cauza faptului că mult din experiența vieții în România de astăzi se încadrează integral și cu absolută perfecțiune, în modelul *Indiferenților* și în cel al *Excelenței sale...* *Educația sentimentală* sugerează mult din condiția afectivă a prezentului, dar în general conține perspective asupra unei lumi încă mult prea bune. Singura întrebare rămasă din toate acestea este aceea dacă vor apărea scriitori care să vadă (și să scrie) noua condiție a indiferențelor români, sau aceștia vor dispărea, fie prin absorbția în pozitivă vitalitate a tipului nostru uman, fie prin căderea noastră, a tuturor, în ceea ce mereu ne este foarte aproape: mizeria maidanelor și gropilor lumpen.

— minimax —

NEGURA DIN DECEMBRIE

de ȘERBAN LANESCU

Abstracție făcând de evenimente suplimentare (ca bunăoară, în anul ce se duce, mineriadele și războiul din Iugoslavia sau „războiul” ualelor), luna decembrie s-a impus, a intrat în viața ca perioadă a manifestării clivajelor care um, macină continuu societatea românească, dar n, la sfârșit de an, răbufnesc violent la suprafață. a a tras în noi (care noi?!), după *șatypetajdoi?* Ceaușescu să ne ierți, că-n decembrie am beți! Nașterea noului regim politic s-a făcut prin iriană dar chirurgii erau niște cârpați de măcelari nu știau să folosească forcepsul și a curs sânge noimă. Prima parte a tragediei. Apoi, plodul it cu forța, avea să se arate că este un monstru. ă zece ani, omul massă vrea partid unic, vrea să condus de armată și hiserică, vrea să-i asigure ul subzistența la minim, că-n rest, prin ciordcă, i lumea se mai descurcă. Ce mai vrea omul ma- în privința căruia Ortega y Gasset ar fi avut de at multe completări să fi cunoscut îndeaproape unismul) este să fie lăsat să înjure și când em) mai mulți laolaltă, huiduiala e sănătate ă. Fără violență! Dezagregarea autorității Statu- lamată de *Adevărul* după ce a contribuit vârtos plinirea-i (tehnica pompierului incendiator) nu

este decât un particular al dezagregării autorității în genere. Lăsat temporar-experimental de capu' lui, omul massă este îmbrâncit să-și distrugă singur libertatea. Dacă n-ar exista jocul ajutor-constrângere din partea Occidentului, lăsată să evolueze prin forțe proprii, România s-ar îndrepta-și-întoarce cu mare entuziasm spre dictatură. Posibilitate a cărei probabilitate de actualizare se dovedește în creștere, iar asta, de unde și începe umorul negru, prin contribuția guvernanților actuali, acționând parcă în virtutea unei propensivități masochist-sinucigașe. Adevărul despre „revoluția” din decembrie '89, prin evidențierea încadrării în strategia Moscovei - canavaua - iar apoi ițele autohtone: adevărul despre marie '90 la Târgu-Mureș; adevărul despre mineriada din noaptea de 13 spre 15 iunie; adevărul despre jaful profitorilor de revoluție, al celor care s-au înhăitat politic, tunora FSN generând apoi metastazele PDSR, PD, ApR, PNR, PUR, ș.a.m.d. Nimic! Sau aproape nimic. Adică și mai rău decât deloc întrucât fiara a fost doar zgâriată, la fel ca și în plan economic. În schimb, s-a umblat la perfecționarea sistemului de coerciție (administrativă și fizică) al Statului, fără însă ca Puterea să aibă și hotărârea de a recurge la folosirea lui, ci pregătind doar moștenirea

pentru viitorii guvernanți. La fel după cum, în plan geopolitic, prestigiul democratic al CDR a schimbat atitudinea Occidentului, însă de efectele concrete ale acestei mutații vor profita cei care privesc înapoi spre Est. Dar (căci cramponarea de speranță mai lasă întotdeauna loc pentru un dar), spuneam săpă-mâna trecută parcă, mai sunt și boxeri care se trezesc din pumni. Câteva luni bune tot au mai rămas, iar pe parcursul lor (dacă rotația cadrelor - ay, limba de lemn! - din justiție, poliție și armată s-o fi făcut cu rost) se mai poate încerca, eventual chiar forța, dacă nu tocmai victoria, atunci măcar o înfrângere cât de cât onorabilă. Poporul și omul massă să-l voteze pe Ion Iliescu, sau pe substitutul său mai fotogenic, T. Meleșcanu, să voteze metastazele politice ale FSN-ului. Dar să voteze și adevărurile mai sus invocate. Să voteze știind că-și voicază o probabilă securitate materială, dar în schimbul unei certe curmări a libertăților democratice și, în perspectivă, întoarcerea României în sfera de influență a Moscovei, acolo de unde nici nu s-a plecat.

P.S. Mai șocant decât orice în episodul penibil și tradițional de întâi decembrie, tupeul lui P. Roman care prostește în față telepoporul negând că ar fi dirijat în 1990 corul huiduielilor împotriva lui Corneliu Coposu, atunci când fratele mai mare îl trăgea de mână, aidoma unei secvențe dintr-un film cu gangsteri avându-i pe de Funes și Belmondo în rolurile principale.

TABUURILE CONȘTIINȚEI

de IOAN BUDUCA

1. Cenzura Inchiziției lucra în slujba unui tabu religios: dogma. Apoi, surioara sa ideologizată, cenzura politică, s-a constituit ca apărare a statalității, mai întâi, a regimurilor totalitare, mai apoi. Modelul fusese introdus prin decretele monarhice de penalizare a infracțiunii de leșe-majeste. Toate acestea își au originea în tabuul primar care interzicea fratricidul, paricidul, incestul, apoi legisera primele interdicții asupra actelor de conștiință: să nu ai alți Dumnezei!

2. Așadar, la început, interdicția era bună. Asupra trupului, ca și asupra sufletului. Când a devenit ea rea? E clar că mai întâi va fi fost un decret de tipul „este interzis să interzici”. Iată, de pilda, mai întâi a fost „să nu ai alți Dumnezei” și abia așa a apărut conștiința păcatului. Dar ce se întâmplă după ce decretul e următorul: „nu mai există constrângeri de conștiință, gata, omul are libertatea cuvântului”? Toate tabuurile conștiinței sunt condamnate. Interdicția este abolită. Cenzura este desființată. Dar autocenzura? Îmi dau eu libertatea de a declara că libertatea cuvântului nu e bună? Nu e bună, de pildă, pentru că permite cuvintele de mai sus, potrivit cărora am declarat deja că libertatea conș-

tiinței ar trebui limitată prin auto-cenzură.

3. Dar ce ar fi autocenzura în acest caz? Ceva bun? Ceva rău? Ceva natural, pur și simplu? Îngerul discernământului? De toate pentru toți. Autocenzura n-are cum să fie altceva decât conștiința însăși în mediul propriei sale libertăți. Iată un caz. Am o problemă de conștiință. Moștenesc amintirea unui precedent care spune așa: „n-am venit să stric Legea, ci să o împlinesc”. Întreb: este ea plină acum? are forma dogmei creștine? va mai urma o împlinire?

4. Ce i se întâmplă unei conștiințe care descoperă pentru sine că Legea e bună, dar Dogma e neîmplinită? Trebuie să tacă? Ar fi mai bine dacă ar vorbi numai în șoaptă?

5. Aceeași conștiință descoperă că au fost introduse interdicții noi după proclamarea dreptului la liberă cugetare. Practica libertății de opinie se opune acelor opinii care fac ipoteza că libertatea cuvântului a fost proclamată chiar în scopul de a ruina Dogma. Practica libertății de opinie condamnă această ipoteză. E liberă să o condamne. Dar de ce nu apare în balanță o condamnare a condamnării, care să echilibreze măsurătoarea? Fiindcă adevărul atârână mai greu, vor

răspunde apărătorii libertăților fundamentale. Dacă Dogma e mai tare, va rezista. Iată că nu rezistă. Asta e. Dar e bine cum e?

6. Totul depinde de autocenzură. Are discernământul ca să se descurce. Discernământul, însă, depinde de paradigma în care s-a format. Ce e paradigma? O dogmă a inteligenței, cu sau fără dogmatism religios în ea. Cerc vicios, așadar! Sunt liber să atac Dogma din interiorul unei dogme.

7. Ce e de făcut? Cum poate fi spart un cerc vicios? După cum se știe nu există decât o metodă, cea a lui Icar: zborul. Zborul în afara cercului de condiționări care țin de inteligența prizonieră în labirintica dogmelor. Ei bine, și cum zboară inteligența? Unii spun că într-un singur fel; prin ieșirea din corp. Literalmente și în toate sensurile. Poezie? Ș: Poezie! Utopic? Și utopie! Ocultism? Ș: ocultism!

8. Cosmologiile cele mai înalt inițiatice lămuresc lucrurile astfel: lumea increată e făcută din energii pe care noi le simțim ca iubire, iar lumea creată e făcută din lumină mai mult și mai puțin densificată (foc-aer-apă-pământ). Tabuurile conștiinței sunt rătăcirii prin labirintul de lumini, mai ales prin cele mai dens-materiale. Dincolo de luminile conștiinței, nu există nici cenzură nici autocenzură. Iubește și fă ce vrei! Apoi? Acum e toată judecata de Apoi.

HAI, TÂRÂIE ȘI TU ZEUL ĂSTA!

de DANIEL CORBU

Abatorul îngerilor este o nouă carte publicată de poetul ieșean Vasile Proca. Apărută la Editura Cogito din Oradea, în condiții grafice impecabile, cu o prezentare grafică și zece desene interioare de Florin Buciușac, prezenta carte confirmă stabilirea lui Vasile Proca, poet vulcanic, dinamitarul al generației '80, într-o formulă lirică originală, inconfundabilă.

În spiritul poezilor francezi de la sfârșitul secolului de dinainte, al acelor frumoși „poetes maudits”, el cultivă starea de blestemat, damnat, obligat să trăiască în lumea infernală dintre cer și pământ. Confesiunea lirică (terapie, dar și drum spre ceva!) face din Vasile Proca un apostol al căutării. Singurătate, iubire, Moarte. La aceste teme, se adaugă aceea a Destinului, poetul probând în permanență, ca și în precedentă carte *Cerul pe pământ*, nesfârșite unghiuri în relația cu Divinitatea. „Hai târâie și tu zeul ăsta, mama lui de zeu! / cu mâna dreaptă așa așa- / e un om și el ca tot omul- / a ieșit în piață și admiră cămașa de forță / a animalului din coji de întuneric- / ei așteaptă în tine urcați pe stânci / să vadă prin lentila unei clipe / Dumnezeul cum adună dumnezeii de lut / tu taci de

ce taci?”, întreabă poetul în *Lumea asta*.

Nu mi-l pot închipui pe Vasile Proca un călugăr blând, locuind umilinta ca pe cețuri groase și implorând un Dumnezeu al izbăvirii. Căutarea lui Vasile Proca e una donquijotesca, amestecând disperarea cu o plăcere a luptei, toate săpturile cu o recuzită neoromantică, o gestualitate insolită și o încordare de arc întins. Zice poetul: „n-aș vrea să fiu zgomotul ierbii când crește / aș vrea să fiu tăcerea lumânării când plânge / iarna mea își pune palma în urma lăsată / de palma Ta / acum Vasile Mărturisitorul (Proca, n.n.) crede că iar ascultă / tic-tacul enorm al Dumnezeului” (*Un fel de a muri*). Sau, în poemul *Întreb târziu!*: „ziua nemiloasă lipită de geam / se uită după timp cum se duce / întreb cu târziu din trupul meu: Doamne, m-ai văzut și ieri, eu eram?”. Credem că nu greșim semnalând o oarecare asemănare cu psalmii arghezieni, cu paradigma îndoielii, dar la Arghezi e mai multă așteptare și mai puține mici capcane, pătimase jocuri de culise, în fond certitudinea evidenței.

Pentru poet, iubirea e sfâșiere și neîmplinite. După o „uriasă rostogolire printre chipurile absenței”, poetul caută singurătatea și mo-

mentul confesiunii. El spune: „la fereastra sufletului spovedaniei se uită la mine”. Pe urmă: „ca sânii săi, iubito, sâmbăta tremura / trenura ploaia-n cer și casa - / fă cruce înger de noroi și pune masa!”. Și mai pe urmă: „sub pământ din moarte în moarte curge cerul- / cu dinții iubito, ne cățărăm spre un cer al nimănui / se culegem aripi de îngeri și ascunși / de ele să plutim în furtuna din sânge”. De altfel, dragostea este asimilată în poemele acestei cărți, cu paradigmele morții și singurătății, fericită imixtiune dătătoare de estetism liric revelant.

Totul în tonuri grave, profunde, rembrandtiene. Să cităm dintr-un excelent poem a cărții *Ziua întâi!*: „e zi întâi / și se deschid cerurile / duhul pământului vorbește Dumnezeului e zi întâi / și cu te aștept singurătate în rochi neagră / să beau aghiasma buzelor tale”. Dar singurătatea e pentru poet un inconfort (*Pierul minții în pielea goală trece un frișcă-pățimăș*), fără nici o șansă de convențional acomodări: „în teama aceasta fără picioare ar umbla / un tron de sânge / aer greu cu chip de rege / aztec trecând cu mâinile în buzunare pe strada mea / cu gândurile vrăbii vrăbii vrăbii vrăbii: e ceva omenesc / pe lacrima Dumnezeului văd corăbii / plutesc / ducând în burta lor mileniiile”.

EROTISM ȘI MELANCOLIE

Eu nu mă pricep să compun/ scrisoarea ce-o
dorești/ Licoarea sorbită din lăleaua roșie/ la
becul roșu/ a stat totdeauna sub semnul lui
// aceasta i-a dat o concentrație/ ca și când ar fi fost
imă/ Nici măcar nu puteam să sper/ Despicările
pii/ au rămas numai ale mele/ Nimeni nu știe/ Fă-te
vă/ Vei fi singur o veșnicie“.

Analiză în cheie psihanalitică a versurilor de mai
sus ar fi un pic în afara scopului rândurilor de față
și, la drept vorbind, tentația se ivește de la prima
tură. Simbolurile sunt foarte clare, iar interpretarea
la îndemâna oricui, așa încât mă voi mărgini să spun
ce aflăm în fața unei poezii de un profund erotism,
ceasta fiind una dintre trăsăturile esențiale ale
tumulului Leandrii Greciei (Editura „Clusium“,
199) de Minerva Chira.

O alta ar fi, probabil, înclinația către voiajurile în
ții îndepărtate. Într-un fel, călătoria este intim legată
erotism. Pentru că exotismul și aventura, chiar (sau
atât mai mult) în spațiul interior, psihic se înscriu în
ia evenimentelor cu încărcătură amoroasă. Sau, mai
e, ca să nu dăm peste cap teoria freudiană, având în
strat pulsioni erotice. Iată, poezia Geografică (cea
care am reprodus mai înainte se numește
spuns), este încărcată de toată afectivitatea despre
ce tocmai am amintit: „Orga își despletea tuburile/ Se
fusesau întinderi ce-au stabilit/ semnele convenționale
l fiorului în părul Athenei/ al împietririi clopotului/
năstirii Dionysos/ Contururi neprecise/ ca-n
gostel/ Nu știi cât e durere/ cât e fericire/ Nici

umbra, nici sângele/ nu mai țin cu mine/ S-au refugiat
pe culina vorbitoare/ Febra dă strălucire/ tâmplei
cucerite de mare...“. De la leandrii Greciei la Berliner
Dom, poeta dă glas unui dor fără sajiu al călătoriei.

Pe fondul despre care am vorbit, se pot identifica
două tendințe contrare în poezia Minervei Chira din
acest volum (al cincilea, după Manual de țărâre și
Țara nimănui, ambele la Editura „Mihai Eminescu“,
Oradea, în 1992 și, respectiv, 1993. Fosforescența pu-
tregalului și Poemele absenței, la Editura „Dacia“,
1995, și, respectiv, 1996). Una, exprimată mai mult sau
mai puțin explicit, ar fi legată de un *regresus ad
uterum*. Ca în poezia În placentă: „Ah, viață retrasă în
embrion! / Crinii plantați pe rîndurile din tavan/ au
crescut cît cei/ din grădinile Potsdamului/ Chiar mai
frumos/ Lentoare, desfoliere/ Mă înfășoară cu petale/
Parcă-ș fi în placentă/ Vor să mă aperc de luna
aceasta/ Întoarsă pe dos“. Cealaltă - de o expansiune, o
desfășurare a cu-lui pe spații largi, de o tînjire către
deschis, către ne-limitat: „Crăciun cu fulgi copți/ în
amurgul de la Charlottenburg/ Rup zăgazuri/ Trocut sau
munte prăbușit?“ (Crăciun), „Femurul trecut de la
supunere la revoltă/ Vînașe pe Acropole în crepusculul
fără patrie“ (Rostul disproporției), „Nervii sînt grații
pe Meteoră“ (Pe Meteoră).

Ambele pot fi interpretate și ca unitatea contradic-
torie dintre a structură a coborării și una ascensională.

Două capitole din Structurile
antropologice ale Imaginarului
puse pe versuri. „Băli prepară
vopsele pentru gol/ Teama de V. de
U“ (Nuci și vii), „Zei stingheri beau
din fîntina ceții/ au lăsat triste crăpă-
turile din țara lor.../ Se îndestulează
roata/ cu mîna ce trezi/ clopotul
ascuns în adinc“ (Pergamon). Iar
pentru ascensiune: „Poetul își întinde aripile/ (ah,
universul protejat de zăpezi!)“ (Aripile), „Focul înalt
coloane/ templului din așteptare“ (Cenușă), „Fluier ce
îndeplinești/ rolul coloanei în Philharmonie/ anihilează
senzația/ de rece pînă la durere“ (Fluier).

Evit din nou tentația de a vorbi de simboluri falice,
de complexul castrării, de mitul narcisic și așa mai de-
parte, evidențiind doar erotismul debordant, aproape
cosmic din versuri precum: „Tu sapi un tunel/ Cu
sfîrcul ai început/ Pentru a-l cuceri/ fiecare organ își
puse în aplicare/ tactica/ Sînul a fost străpuns -/ teren
ce a cedat ușor...“ (Tunel).

În fond, fără a atrage atenția prin versuri spectacu-
loase, Minerva Chira este o poeză foarte particulară
datorită acestor recursuri în abisal care o propun pen-
tru o încercare de hermeneutică psihanalitică (totuși!)
a literaturii de azi. Sublimarea-desublimarea rămân la
ea un joc serios, făcut cu grație și melancolie.

U știi cine a lansat, cu vreo
10 nouă ani în urmă, ideea că
proza scurtă nu se mai
ște. Asta după ce câteva antolo-
consecutive editate mai înainte
revista „Astra“ se bucuraseră de
ceces important. Inepția cu pri-
ă prins la editorii români, care
timp s-au ferit de astfel de ma-
erise. Deși nimic nu îndreptăța
tența lor. Fie și numai dacă ne
lim că în SUA se tipărește o antologie în fiecare an
cest gen care, în condițiile în care graba oamenilor
stului de secol este un fapt recunoscut, are mult
multe șanse decât romanul să fie citit. Pentru că o
estire presupune un timp de lectură mai scurt.
plu. În plus, mentalul nostru a devenit în așa mă-
influențat de estetica videoclipurilor încât frag-
taritatea oricărei creații a ajuns să fie reclamată de
e însuși consumatorul de cultură.

În fine, dar cu aceasta discuția nu este nici pe
arte încheiată, povestirea (mă feresc în contextul
teci fraze să spun nuvelă, schiță sau chiar proză
tă, riscând confuzia cu termenul care se referă la
ul franțuzescului *récit*, pentru că mi se pare că
t termen acoperă mai bine indistincția între numi-
categorii instalată în perioada din urmă) are este-
ei, legile ei interne, care îi dau particularitate și îi
ură suficiente premise pentru a fi încă atractivă. În
ara în care editorii au renunțat la fantasma lor, între
99 câteva nume s-au putut remarca publicând
0 de cărți, dezmințind falsă idee a lipsei de apetență
ublicului ea și a criticii - pentru zisele producții li-

Volumul de proze al lui Dan Lungu, Cheta la
că (Editura „Ou'Topos“, Iași, 1999) este încă un
ment că genul „merge mai departe“. Autorul este,
o carte de poezie, Muehii, apărută la Junimea
trei ani și după un premiu al Editurii „Nemira“,
entru proză scurtă (Buldozeristul, 1997), deja ex-
mentat, abordând într-o manieră curajoasă pon-
ile vieții ea și pe acelea ale scrisului. Deși, vrînd
cheze cu orice preț, într-un clan de juvenilitate ne-
mată, scriitorul alege acest titlu care, bun pentru
de deschidere, strică volumului în ansamblu -
s-ar spune despre metafora conținută, care trimite
nea trivială, în multe privințe asemănătoare celei
omanele lui Camilo José Cela - trebuie spus că
ul în care plonjează cu un ochi proaspăt - dar cău-
lecturi - este captat cu acuitate și cu meșteșug.

„FOTOGRAFII, SCRISORI, OBIECTE PERSONALE...“

Dan Lungu scrie cu o directețe remarcabilă. Referi-
rile lui sunt la esențialul lucrurilor, iar înlănțuirile de
imagini țin de tehnica montajului prin juxtapunere. „la
tăietură de fotografie“. Este mult cinematografism în
textele sale, minus *story-ul*, în viziunea sa cu totul
neimportant. Pentru că el mizează pe o descriere care,
după cum se exprima Radu Toma comentînd romanul
lui Claude Simon *Lecții de cuvinte și lucruri*, „«elea-
tizază» lumea acțiunilor, universul devenirii, pro-
ducînd acea paradoxală figură ce reunește mișcarea și
imobilitatea“.

„Foate îmi vin cu forță în minte.
S-a spînzurat un bărbat în mahală.
Un vecin își prinde nevasta cu alul și înnebunește.
Omul cu gard verde a tăiat ciresul, s-a plictisit să
plesnească peste mîini.

Popa e prins făcînd rachiu în clopotniță“
O imperioasă nevoie de a spune domină aceste
proze. Fluxul imaginilor captate pe retină se însinuează
în avalanșa frînturilor de reflecție, în impulsuri vindic-
cative și iconoclaste, în percepții tactile și olfactive.
Lumea lui Dan Lungu este vie, în general instinctuală,
el se concentrează asupra vieții sordide și măloase a unor
oameni din mediile de jos, care nu știu unde se duc și
de ce. Patima pentru motivul fotografiei - în această
privință, povestirea Fotografiile mătușii Eliza este
exemplară și, mai mult decât atât, denotă o lejeritate
genuină a tehnicii și o manieră stilistică aproape în ori-
zontul inovării, care îi vor asigura locul într-o viitoare
antologie de tipul celor lansate de „All“ în ultima pe-
rioadă - este efectul unei relații speciale cu lucrurile
(„fotografii, scrisori, obiecte personale“) și cu eveni-
mentele, subordonate în primul rînd principiului vizual.
„Realitatea i se păru (eroului din Proză cu amînuțul
- n.m., R.V.) un pîșanjen uriaș, cu picioare înalte și
fragile, segmentate, călcînd strîmb pentru a merge
drept“ Timpul narațiunii este acela al privirii care înre-
gistrează ceea ce se întâmplă în jur, al conexiunilor pe
care creierul le face cu amintirile depuse într-un fel de
arhivă de imagini. Iată un pasaj revelator din Călătoria,
scrisă la persoana a doua singular, ceea ce pare un
semn de frecvență a noului roman francez:
„Fecia, bancheta, șireturile, mucul, garniturile de

cauciuc, respirația ei, făcîntul roților, oglinda, mu-
chiile.

Privește!... Ascultă!
Pipăie! Fii curios! Mirase!
Interiorizează!
Gîndește!
Între porți tăi și porți lucrurilor să nu mai fie
nimic!“

Prin Postfață sau despre distanța iluzorie dintre
fleșcă și realitate, Dan Lungu își dezvăluie, dacă mai
era nevoie, înclinația către un experimentalism ce
rămîne cu baza fixată pe literatura modernă.
Recurgînd, nu pentru prima oară în volum, la balansul
dintre fapt și interpretare, persiflînd fecund distor-
sionile tipice relațiilor și comentariilor la comentariile
de presă. Cartea în ansamblu are tot ceea ce trebuie
pentru a ne face să ne gîndim la un autor de viitor.

Pagină realizată de
RADU VOINESCU

ERATĂ

În numărul de miercuri, 1 decembrie 1999 (pag. 11),
în cronică pe care am dedicat-o romanului *Scrisori către
Mona Lisa*, de Anamaria Beligan, au apărut câteva erori.

Astfel, în primul paragraf se va citi: „O dată cu
anomia instalată după momentul '89 în societatea ro-
mânească, tot mai multa lume (în loc de tot mai puțină -
n.m.) a încetat să-și facă o problemă din inadverențele
de exprimare sau de tipar.“

Formularea „fără ostentația care mai apare câteodată
la unii“, tipărită în antepenultimul și penultimul rînd din
al doilea paragraf al coloanei a doua, se va citi între
virgule.

Acetcea îmi aparțin în exclusivitate, fapt pentru care
îmi cer respectuoase scuze cititorilor.

Făcînd corectura manuscrisului m-a bîntuit tot
timpul teama că în mod fatal un text care incriminează
greșelile de exprimare s-ar putea să conțină erori. Regret
enorm că nu am reușit să le evit.

Celelalte scăpări: lipsa ghilimelelor de deschidere
înainte de letrînă și cuvîntul (?) *nehotărît* (rîndul 9,
coloana a II-a), în loc de *nehotărât*, *metal* în loc de *métal*
aparțin redacției. Îi rog pe cititori să le scuze și pe
acestea și să facă îndreptările cuvenite.

M-am urcat în odaia din pod
plină cu cărți și am privit în curtea policlinicii
foișorul și umbra lui în iarbă
îndepărtat cum sunt acum de toate
un fluture mi s-a așezat pe mână
ca pe-un obiect neînsuflețit
bict fluture născut și crescut între cărți necitite de decenii
tu ești alter-ego-ul meu și mâna încearcă
să încremenească doar ca să nu te tulbure
din meditație
ești tot ce nu am putut să fiu eu
ești o zi însorită pe țărmul groenlandei
ești înțelept ca flacăra incendiilor spontane din junglă
ești tăcut ca fundul mării roșii
strălucești ca ochii unui faraon
mă tulburi cu aerul tău de niciunde și de niciodată
așa cum stai pe mâna mea împietrită
și-mi spui adio din toate mădulele tale
pregătindu-te să mori pe degetul meu de statuie
ca un inel universal

Nasturele spart

Dioptriile orbului

Constanței Buze

„Să întorci pe cealaltă parte paltonul deja întors“
să descoși să faci tăieturile convenite
să te desprinzi încet de perete măsurându-ți
trupul cu umbra care se lungește
încercând să te ducă în altă parte
unde nu vei mai fi de găsit
te vor căuta degeaba să-ți spună
Puiule nu te supăra mai dă-mi
un capăt de ață să cos mai bine pulpanele
și să-ntăresc umerii în urma ta
în golul tălpii tu vei simți tot acest simulacru
tot acest aer care năvălește alandala
și vei privi pe fereastră copacul pipernicit
cu acel soi de milă pe care ți-o dă
nasturele spart de la gât
bărbia ta se rănea adesea de muchia lui
îți devenise prieten apropiat în suportai
ironiile benigne în serile ploioase
căci cra singurul tău sprijin sufletesc

Acum că a venit această toamnă
îmi ziceți băutor de apă strângător de surcele
transportând stâlpul de telegraf în cușetă
aranjându-i perna peste noapte
eu nu mă deplasez decât o dată la o mie de ani
ca acel cocoșat de blagoslovește norii
care trec pe deasupra catedralei
aflând pentru fiecare o îngăduință anume
am același fior în degetele de la picioare
de ce mă străduiesc să iau în derâdere sângele
ce-mi zbucesc pe nas atunci când îmi moare un prieten
caraghios sunt ca o stâncă filatelică
potrivită pe zare nu am preferințe
în gura mea strâng flegma atâtor utopii
oile pâlpâie pe costișă sub lună
ca o turmă de lumânări înaintând spre mare
mi se face frică
buricul îmi scârțâie din toate-ncheieturile
ca atunci când gura uterului îl morfolea
iar viața și moartea erau apropiate și pure
ca dioptriile orbului.

Binecuvântează tăcerea din mâinile mamei
care înainte să dispară a uitat
să coasă un nasture nou de spaima căruia
aș fi tremurat până azi

PENTRU O REÎNTĂLNIRE

de ALEXANDRU GEORGE

Decanul de vârstă și de importanță al criticii literare românești, Cornel Regman, ne-a părăsit pe neașteptate, într-un moment în care recunoașterea obștească se dăduse pe față într-un adevărat triumf și numele scriitorului apărea în mai multe publicații, în concurență cu alții, mult mai tineri, căci abia după Eliberare presa își des- chisese pentru el cu adevărat paginile. Câteva cărți scrise, de asemenea, foarte recent dovedeau forța și neostovită, o voință neobișnuită de a-și spune cuvântul în noile împrejurări, de a profita de libertate, care îi lipsise și lui în adevăratul înțeles al cuvântului, dar care se vedea că nu venise prea târziu. Omul a căzut la datorie, oferind un exemplu a stăruinței și al obligației asumate, cum numai un Șerban Cioculescu îl mai dăduse confrăților tineri sau mai vârstnici. Dar dacă acesta părăsise critica apăsătoare curente în ultimii săi trezeci de ani de activitate, Regman a combătut în această primă și periculoasă linie, fără solidaritate cu alții, ca un ostaș și ca un brav. Fața cu demiterea atâtor "tineri" care au renunțat la carieră, poate urmând mirajul altor situații mai avantajoase, dar mai sigur pentru că considerau misiunea încheiată, el a rămas ca un căpitan de steag puțin anacronic în furtunile, conștiințele dar mai ales cezurile zilei.

El și-a continuat firesc, fără vreo fisură, drumul început acum o jumătate de veac, în perioada războiului, debutul său în critică datând, mi se pare, încă din perioada studenției. Încă de pe atunci, știu bine că a iscălit un destul de persiflant articol chinat lui Constant Tonegaru, marca speranță a literaturii românești din acel moment, în care văzuse că am de la prea mare distanță) o vedea puțin preferată, ceea ce, fiind o treabă de conjunctură, mi s-a confirmat în anii imediat următori. Am vădit acest gest care pe mine, mare admirator al poetului, m-a contrariat la culme; ulterior mi-am confirmat impresia că era vorba de o vocație a marelui critic, de a înțepa cu voluptate malițioasă loanele prea umflate și a deranja numele de afiș. În fapt, Citește niște cronicari (culegere din 1970, alcătuită din texte scrise în anii imediat următori), are pe toată linia acest caracter. Căci e vorba de al doilea debut al lui Regman, petrecut o dată cu „dezghețul” de la mijlocul anilor '60 și în- nit de acesta; omul nu mai era chiar tânăr și s-a aliniat cu noua generație de critici, intelectuali de aia formație decât a sa (prevalent ardelenescă dar ovinesciană, cu o admirație niciodată dezmințită pentru Pompiliu Constantinescu) care, de multe ori, literaturizau în critică, pe urmele marelui lor model ce era (și rămânea unic) G. Călinescu. Apa pe care colegul lor mai vârstnic le-a vărsat-o și pe care le-a mai temperat intemperanța, logica inflexibilă, dar și luciditatea mereu prezentă au dus o mare indispoziție și efectele lor nu au fost negligeabile. Dușul rece oferit în mijlocul euforiei unor critici, precum Valeriu Cristea, M.N. Rusu, Eugen Ionescu, Lucian Raicu, dar și N. Manolescu (pentru că vorbește de Zaharia Sângerzan sau Marin Cioculescu) cred că nu va fi fost fără consecințe pentru literatura noastră, aceasta neexcluzând foarte imediate tra-lovituri, dar și o blocare, când s-a putut, față de orice merite ale criticului mai vârstnic. Să mai adăugăm la socoteală că de multe ori e vorba de surzarea unor exagerări admirative, legate de apariția uneia sau alteia din cărțile lui Fănuș Dan, Al. Ivașiuc, Grigore Hagiu sau Ilie Cioculescu și vom înțelege ura imortală de care s-a bucurat Regman din partea „conferențierilor” de la „Școala literară”, cu prelungiri în politica ediției „Cartea Românească”, unde lui nu i-a putut apărea nici o carte decât după moartea lui Preda și apoi eliberarea din decembrie '89.

De fapt, după stingerea acestor patimi, care

nici nu ar fi trebuit să se producă, atunci când recitești textele critice ale lui Regman, cu multe constatări în rîcoșeu, dar și cu cele mai multe judecăți drepte, îți dai seama de caracterul lor pozitiv, atribuit esențial dar și final al adevăratei critici. Cred că puțini sunt autorii contemporani de care el sa se fi ocupat și care să nu înregistreze în bibliografia lor de referință verdictul sau „deslușirea” lui Cornel Regman. În fond, datorită efortului său extraordinar sau a prezenței sale continue, după sincopa de dinainte de liberalizarea de care pomencam, Cornel Regman rămâne mai ales un critic al acelei generații, pe care am urmărit-o cu luciditate, cu un ușor zâmbet ironic, dar și cu nădejdea confirmată de la o carte la alta, a unei renașteri a literaturii. Prin vârstă și prin accidente biografice (amintesc de interdicția de a semna, care a durat în cazul său ani de zile, el putea aprecia dezastrul survenit în perioada Terorii staliniste, prelungită mult dincolo de limitele unui deceniu. Spre mirarea multora din generația criticului, ceasul literaturii, care încetase să bată sub stăpânirea comunistă, a reînceput să se pună în mișcare și ea a găsit în Regman un critic bine înarmat să întâmpine surprizele și la fel de bine exercersat prin sincopa sa activitate anterioară.

A fost însă un caz rar în generația sa, cu care numai Ion Negoițescu, prietenul său bun, se poate asemăna. Ceilalți au mers mai mult spre eseuistică, ori și-au speculat avantajul formației lor superioare de pe vremuri, pentru a depăși literatura națională de strictă actualitate. În fine, un Adrian Marino, după unele ezitări, care se pare că au fost lichidate o dată cu încheierea studiilor sale macedonskiene, începute mai devreme, și a editării poetului Nopțililor, a trecut în domeniul „ideilor literare”, al cărților de teorie și de metodă, care i-au conferit o originalitate aparte, până în ceasul de față. Articolul lui Regman, *Un quaker prezice slăbirea cronicii literare*, datând din 1969, se constituie într-o adevărată profesiune de credință măcar indirectă, prin apologia unui gen cu trecut istoric în literatura noastră și care reînviase atunci grație unei neașteptate slobozenii de „sus” și prin câteva vocații solid afirmate. Era și o pledoarie *pro domo*, căci să nu se uite sau să se omită, pentru că l-ar dezavantaja, el însuși a fost în primul rând un cronicar literar. Când privește poziția lui de rivalitate niciodată proclamată cu aere de superioritate față de „tineri”, eu cred că scrisul lui, dar și rezultatele lui, roadele lui imediate nu au fost chiar așa de depărtate de ale criticilor „de generație” care l-au refuzat în chip obtuz. Rezultatele mai degrabă converg, cu deosebiri în nuanțe și cu câștiguri pe care azi nu le mai poate nega nimeni.

Într-o viață deosebit de lungă, în care nu pot jura pe ce nu știu, cred că un accident norocos l-a însemnat venirea lui Ioanichie Olteanu la conducerea „Vieții românești”, unde Regman a urmat să dețină pentru mai multă vreme singur sau în alternanță cu alți critici „cronica literară”. Avea libertate deplină (o libertate pe care nici o alta dintre revistele „centrale” nu i-ar fi putut o asigura), dar și spațiul amplu pe care se putea desfășura scrisul lui plin de meandre, de ocolșuri și paranteze ironice, un stil lipsit de precipitare și de soluții absurde, cum „cronica” aproape că împune. În locul „pastilelor” obișnuite, cu care îți ia ochii numai ambalajul, cultura literară a epocii a dobândit o serie de analize care nu o dată se referă și la critica

autorilor respectivi, pentru ca, în final, cuvântul lui Regman să se poată afirma mai pregnant și mai hotărât. Divagația, de care se lasă sedusă atâția, uneori o simplă soluție de a umple pagina, nu se întâlnește la acest critic, în primul rând aplicat și sigur pe sine.

Or, în această perioadă și în legătură cu colaborarea noastră la revista care din nenorocire își vedea subțiat volumul de la un an la altul, l-am cunoscut mai bine și trebuie să spun că omul nu-și dezmințea scrisul. Ba încă mai mult: cunoașterea directă pune în valoare un anume tip de umor greu definibil, el fiind al nu știu cătelea ardelen care excelează și prin această calitate, opusă în genere seriozității și simțului de răspundere. Aceeași împrejurare mă obligă la comparația, pe care altfel mi-e anevoie s-o întreprind, cu prietenul său Ion Negoițescu, în multe privințe, tocmai din cauza apropierii, vizibil deosebit de el. Și nu vreau să se creadă că împrejurarea tristă și gravă de astăzi mă determină la o atitudine, dar preferințele mele nu au inclinat spre personajul mult mai strălucitor și eventual seducător reprezentat de Negoițescu. În definiția mea a criticii, Regman, se încadrează mult mai bine, chiar dacă nu pot spune: perfect. Ideea de rațiune, dar și de rezonabil, dreapta culpă, absența subiectivității și chiar a mijloacelor vizibile de seducție le consider liminal hotărâtoare și mai de preț într-o societate intelectuală sufocată de pretenții științifice, dar și de redundanța barocă cu care fantezismul călinescian o dominau până la deformare. Las de o parte faptul că autorul *Engramelor* se apucase să scrie o *Istorie a literaturii române*, o încercare pentru care nu avea absolut nici o vocație și care a dat în final o serie de texte critice (ce ar putea fi dispuse alfabetic) despre mai toți scriitorii români, cu judecăți de cele mai multe ori surprinzătoare, operă însă a unui poet care nu a stăruit să se rezume la a mângâia coardele lirei.

Regman era cu totul opus acestui spirit, ca să nu spun „metodologiei” ce ar sta la baza unei acțiuni de inventariere istorică, cu multe personaje succedându-se, fără a și fi în succesiune. Stilul său dezvoltat desigur o intuie critică, dar nu o face uitată pentru a se lansa într-un exercițiu literar de alt ordin, mergând până la „demonstrația” artistică. Asumarea unei conduite de aparentă modestie angajează specificitatea actului critic, fără succes superficial, de fațadă.

Poate că și în acest punct să fie de căutat grava criză în care se află disciplina profesată de Regman; în clipa de față, mai ales „cronica”, pentru că i se atribuie un statut de provizorat, de efemer, semnalază unul dintre momentele cele mai negre, în contradicție cu tot trecutul criticii românești. Asta ca să nu mai spun că a doua mare operație pe care o solicită ceasul de față, anume revizuirea, ar fi avut nevoie de oameni ca el, pentru a se încerca o punere în ordine a realității imediate dar și a trecutului, care, pentru generația noastră, a fost aceea a unui prezent în care nu am putut spune totul.

Cornel Regman nu mai este în mijlocul nostru, sau nu mai este în postul său de luptător singular; dar, sunt convins că foarte curând, când vor începe marile limpeziri, mai ales slujitorii tineri ai criticii și literaturii îl vor căuta ca pe un exemplu moral, ca pe un om de temelie, în discordanță cu multele reproșuri care i-au amărit multe zile ale vieții lui, pentru critică exemplară.

O, TANNENBAUM..!

De-acă cineva ar fi trecut acum vreo câteva luni pe lângă colțul dinspre Calea Griviței al Gării de Nord, ar fi putut să vadă un orb cu ochelari fumurii, cântând la vioară **O, Tannenbaum..!** La cerere, executa și **Ciocârlia**. Tăranii în trecere pe aici doreau sârbe, bătute pe loc sau geamparale, pe care orbul cu ochelari de soare le cânta cu mult foc. Alături, pe trotuar, stătea deschisă cutia vioarei în care trecătorii aruncau bani, cât îi lăsa inima și punga. Într-o bună zi, muzicantul orb n-a mai apărut la colțul dinspre Calea Griviței al uriașei noastre porți către toate zărilor, către NATO și Uniunea Europeană. „Cale lungă, drum de fier”, vorba cântecului.

Neobișnuit la acest mitog cu ochelari de soare era faptul că de gât își atârnase o plăcuță de carton pe care scria cu litere de-o șchioapă „Eu am declanșat revoluția română”. Pe același carton un patriot ungar adăugase cu creionul: „Es Tokes László? Foszofiú! Ceea ce s-ar putea traduce, în nici un caz literal, dar respectând integral semnificația originalului, cam așa: „Dar cu Tokes László cum rămâne? Bravul nostru bărbat”.

Trebuie să vă spun că cele scrise pe plăcuța de carton (în limba română) nu erau vorbe goale, dar nu erau nici adevărul pur, oricum ceva destul de apropiat acestuia. În calitate de martor ocular am să vă spun eu cum s-au petrecut lucrurile, pentru că pe cerșetorul cu ochelari de soare îl cunosc din primele ceasuri ale revoluției române. Dar înainte de a trece mai departe mă simt obligat să precizez că inscripția etalată cu ostentație pe pieptul orbului nu i-a fost de mare folos în afacerea bănoasă (cerșetoria) de care se apucase. Cam jumătate din câștigul posibil se ducea pe apa sâmbetei din cauza unor trecători nemiloși cu revoluția și rezultatele ei. Aceștia se opreau, citeau apoi își vedeau de drum fără să lase un sfanț în cutia de vioară. Alții, mai nevricoși, scuipau peste bancnotele de 500 de lei strânse mototol în cutie, așa încât adesea orbul cu ochelari negri era silit să usuce pe calorifer valoroasele hârtii. Ce să mai vorbim de copiii vagabonzi ce viermuiau în jurul principalei noastre porți către Europa și către NATO. Țștia îl furau cu nerușinare, iar el nu putea face nimic, deși vedea tot, că nu era orb așa cum credeau micuțele haimanale sau nevricoșii care îi îmbăloșau frumoașa agoniseală. Dar despre asta ceva mai încolo.

L-am cunoscut sau, mai bine zis, l-am văzut pentru prima oară pe 21 decembrie 1989 în piața din fața fostului palat regal. În ziua aceea dictatorul, abia întors de la un pelerinaj la mormântul aiatolahului Comeini, convocase în această piață un mare miting, sperând să fascineze cu vorbele-i tâmpe pe toți bucureștenii. Pe noi, cei de la Institutul de Cercetări Juridice, ne aduseseră cu rândul și ocupaserăm loc în apropiere de Hotel Athenée Palace. Lângă noi se înghesuiau toți salariații hotelului, portarii, bucătarii, ospătarii, piecolii și picolițe, frizerii și frizerițe, camerierii și cameriste, unele fete fără un statut precis, dar folositoare poliției secrete, în fine chiar și membrii orchestrelor de muzică ușoară și folclorică. Dintre aceștia din urmă făcea parte și orbul meu, care pe atunci nu era cătuși de puțin orb. El avea să fie pricina marii harababuri ce s-a prous, după cum se știe, exact în clipa când dictatorul se căznea mai tare, cu ochii ieșiți din orbite, să pronunțe sunetele „r” și „s”, precum și aglomerările de consoane. Erau momente prea grave ca să se joace băza ca la alte mitinguri de până atunci, în crezul nostru era o liniște mormântală, ascultam fără să auzim, gânduri negre ne copleșeau sufletul și mintea, când, dintr-o dată, a

răsunat ca o lovitură de trăsnet chiar sub nasul meu o pocnitură cum nu mai auzisem în viața mea. Și în timp ce valuri de mirosuri respingătoare se răspândeau în jurul unor pantaloni lustruiți, omul ce purta acești pantaloni s-a întors către mine, încercând să-mi explice cauzele „regretabilului accident”, fasolea bătută cu ceapă, zicea, este de vină, m-am lăcomit și am mâncat două străchini, că în străchini mi le pregătește nevastă-mea, eu i-am cerut așa, fiindcă așa am pomenit de la moșii mei... Eram ca și paralizat, dar în timp ce stăteam stană și ascultam povestea cu fasolea cu ceapă, cu nevasta, strachina și tradiția străbună, colegii mei de la mic la mare, ospătarii, portarii, camerierii și

corneliu barborică

cameristele ș.a.m.d. s-au îndepărtat de noi, năvălind peste vecinii de la alte întreprinderi și instituții, școli și universități, s-a produs o învălmășeală greu de descris, cei călcați pe picioare și pe băituri au început să protesteze în gura mare, nimeni nu mai asculta ce vorbea cel din balcon, ba unii au profitat de dezordine ca să rupă cordoanele poliției și să meargă pe la casele lor... Și uite-așa a explodat pentru prima dată mămăliga bucureșteană.

Mulți veți zice că-i doar o poveste apocrifă, că lucrurile nu s-au petrecut așa, dar cum, nu știe nimeni să vă spună. Așa că nu vă rămâne decât să mă credeți pe mine pe cuvânt, de vreme ce eu am fost acolo, eu am suportat greutatea gazelor emantate de un stomac pantagruelic ce digera exact în toiul marelui discurs două străchini de fasole bătută presărată cu ceapă prăjită în ulei nerafinat de floarea soarelui. Cinc dacă nu eu, martinul, poate aduce cea mai veridică mărturie?

Omul cu ochelari fumurii care cânta la vioară colinde de Crăciun, sârbe și geamparale, la colțul porții noastre spre Europa și NATO, era unul dintre lăntarii tocmii cu ziua de către direcția hotelului să-i distreze pe clienții evrei plecați din România și care, revenind uneori, copleșiți de nostalgie, vor să revadă locurile natale și să mănânce mămăligă cu brânză și smântână...

După ce i-am constatat absența mai multe zile la rând, am fost curios să aflu ce s-a întâmplat cu el, dacă nu cumva a pășit ceva. Cum n-aveam de unde să știu cum îl cheamă și unde locuiește, m-am adresat conducerii hotelului cu denumire pompoasă, încredințat de apartenența sa la această întreprindere. Aici am avut parte de două surprize. Cea dintâi era managerul, un fost coleg de serviciu, ce fusese dat afară din institut din cauza lenii sale proverbiale. Așa a decis directorul institutului, noi ceilalți am fost bucuroși să scăpăm de un tumător. Prin anii '50, fusese mai întâi cadru didactic la Facultatea de Științe Juridice. Pe vremea aceea candidații erau admiși în facultate nu în baza verificării pregătirii lor profesionale, hotărâtor era dosarul de cadre care dacă nu prevedea o origine so-

cială „sănătoasă” erai pierdut. Marius Diaconu, căci așa îi era numele, făcea parte din toate comisiunile de admitere în cadrul cărora aplica cu toată intransigența regulile luptei de clasă. Mai salvau uncori câte o burgheză, dacă accepta să se culce cu el. Putea să fie frica sau nepoata lui Maniu sau Zelea Codreanu, el îi scotea un dosar curat ca lacrima. Băieții nu prea treceau prin „ciurul” lui Diaconu din simplul motiv că era un pățimaș heterosexuel decât, poate dacă „se lăsau” cu un substanțial peșcheș. Fiul său, un îndârjit zoon politician, precum fusese și taică-său, se înălțase mai întâi pe culmile luptei sindicale, apoi se înscrisese într-un partid politic și ajunsese secretar de stat într-un minister important. Bineînțeles că nimeni nu mai întreba ce anume fusese și ce anume fapte comisese taică-su. Însă cei care fuseseră persecutați de Marius Diaconu își făceau cruce și se minunau.

Cea de a doua surpriză a fost răspunsul la întrebarea mea dacă știe ceva de soarta unui anumit muzicant, violonist în orchestra restaurantului.

- Cum îl cheamă? m-a întrebat el pe un ton rece, făcându-se că nu mă cunoaște.

- Asta aș dori să aflu de la dumneata.

- De unde să știu eu? Eu sunt manager nunta din 1990, ce-a fost înainte nu am de unde să știu. Și oricum n-aș putea să țin minte chiar pe toți salariații hotelului.

- O evidentă a personalului, fost și actual, spe că aveți pe undeva, am insistat eu.

- Bineînțeles, îmi răspunse el acru, la serviciul de personal. Dar, mă rog, de ce te interesează un violonist ratat și dispărut?

În timp ce ieșeam pe ușă i-am răspuns că dau de individ, s-ar putea ca acțiunile hotelului să crească brusc și să ajungă să fie cotate chiar și la bursa din Londra.

A rămas cu gura căscată, dar eu mi-am văzat de drum și m-am dus în plină viteză la serviciul de personal. Aici, contra unui buchet de flori și o cutie de bomboane de ciocolată, am aflat iute că orbul meu se numea Dragoș Jobrațchi, că... se trăgea dintr-o familie amestecată, că tatăl era o corcitură ceho-poloneză, iar mama o corcitură austriacă ucraineană.

- De aci i se trage sigur talentul, corciturii; astea gem de talent, își dădu cu părerea funcționar de la serviciul de personal.

Eu i-am rețezat-o zicând:

- Dar geniul ăsta nu știți unde poate locui?

Ea îmi răspunde:

- Fiindcă sunteți o persoană atât de drăguț (aluzie fină la buchetul de flori și la cutia de bomboane de ciocolată) o să mă interesez și mâine dacă mai treceți pe aici, am să vă spun și adresa.

Știam că „bunăvoința” ei o să mă mai coste o puțin încă o cutie de bomboane de ciocolată, dar o puteam face? Puteam oure să mă las atât de ușor păgubaș de a da de urma omului care, înfulecându-se cu poftă două străchini de fasole bătută presărată cu ceapă prăjită și având o remarcabilă combustivitate digestivă, a fost capabil să pună la pământ un regim de mână forte? Tentația era prea mare și mi se era imposibil să o reprim.

M-am înființat deci a doua zi la serviciul de personal și am aflat ce mă interesa: adresa lui Dragoș Jobrațchi. Arzând de nerăbdare, m-am repezit aceeași zi la adresa indicată. Era o vilă cu parter etaj. Am sunat la parter de unde o voce dușmănoasă mi-a răspuns cam așa:

- Doamna pe care ziceți că o căutați nu e „doamnă”, asta mă face să cred că n-ați văzut, niciodată...

- Mă iertați, dar eu n-am pomenit de nici o doamnă, eu îl caut pe Dragoș Jobrațchi, probabil bătutul doamnei...

George L. Nimigeanu

Mic poem despre lucruri

(Lucașfăruș, nr. 40/1999)

Sunt în unele lucruri
multe părți utile
mai ales dacă lucrurile
sunt noi

și atunci te bucuri
de ele câteva zile
până trebuie să le dai înapoi.

De aceea e mai bine
să-ți faci lucrurile tale
până și-n literatură
e mai mult decât nimic

De exemplu,
poemul acesta mic
făcut în noaptea aceasta de mine,
e-o lucrătură

Lucian Perța

șef și că ar fi cazul să-l dăm în judecată și să-i cerem drept despăgubire un certificat de revoluționar. Dragoș a făcut la început nazuri, mă tot întreba, ce fel de revoluționar sunt eu? dar până la urmă s-a lăsat înduplecat, zicându-mi că povestea începea să-l amuze...

La proces l-am apărat eu. Mai marele peste revoluționari auzea pentru prima oară în ce fel anume a declanșat revoluția petiționarul Dragoș Jobrațchi și la auzul acestora s-a mîniat așa de tare, i-a jășnit sângele pe nas, a căzut ca trăsnit și și-a dat duhul. Am rămas fără preocupant. Procesul a continuat cu acuzatul mort întins pe podca. Eu am început să pledez atunci patetic, demonstrând că, în definitiv, orice este posibil pe lumea asta, că și un accident derivat dintr-o mare combustie digestivă, de ce nu, poate provoca o răsturnare revoluționară în orice țară, oricât de civilizată ar fi aceasta, chiar și într-o țară membră a NATO sau a Uniunii Europene, de ce nu, mă tot întrebam eu retoric, că, la urma urmelor, un vânt neînsemnat, deși, menționez că al clientului meu a fost unul remarcabil, vă rog să mă credeți că am fost de față, deci acel remarcabil accident digestiv putea să scoale până și morții din mormânt, avea forța necesară să dezmorească populația Bucureștiului, să trezească toate resentimentele adunate timp de decenii împotriva unui regim antipopular și să dezlănțuie furia, de care sper că nu mai este nevoie să amintesc... Dar dincolo de pledoaria mea în calitate de avocat și martor ocular, mai există și mulți alți martori pe care, dacă onorata instanță îmi permite să-i prezint...

La un semn al președintelui, ușile s-au deschis larg și în sala de ședințe a năvălit un puhoi de oameni cu vioară și contrabasuri cu țambaluri și clarinete, cu tromboane, cu trompete...

Procesul nu l-am câștigat, juriul pudibond a refuzat să accepte realitatea că, omul meu, printr-un act fiziologic necontrolabil, a declanșat totuși revoluția română. Ca urmare, Dragoș Jobrațchi a rămas pe mai departe oia neagră a familiei, în schimb a recâștigat încrederea și stima colegilor de breaslă și a fost angajat într-un taraf pe undeva pe la marginea orașului... Este fericit și nu-și mai doarește certificatul de revoluționar.

- Dacă o țineți tot așa zicându-i doamnă acestei mahalagioaice, acestui șobolan de subsol, că la subsol locuiește, în acest caz am să vă închid ușa în nas...

- Nu, n-am să-i mai zic așa...

- Atunci vă rog să poftiți înăuntru și să luați loc pe fotoliul de colo, eu o să mă așez pe celălalt fotoliu și putem începe. O cafeletă?

- Nu, l-am refuzat eu pe politicos, n-aș vrea să deranjez, aș dori doar să află unde îl pot găsi pe... Dragoș Jobrațchi...

- Bine că nu i-ați zis domn și acestui lăutar de două parale...

Omul părea să aibă sămânță de vorbă, l-am lăsat să se dezlănțuie și el s-a năpustit asupra mea cu întreaga poveste a familiei de la subsol.

- Eu sunt jidan, știți, se prezentă el fără menajamente, și Jobrațchi asta nu mă scoate din idan împuștit... n-am putut nici măcar să o dau în udecată, fiindcă de câte ori mă face jidan împuștit, eu îi răspund că este țigancă împuștită, pentru că să știți că e țigancă, degeaba se bate cu pumnii în piept că e româncă și că ea e aici la ea acasă, că eu trebuie să-mi iau catrafusele și să mă duc la mama dracului, în Israel... Odată, când mă bălăuceam mai cu foc, am reușit să aduc sectoristul care amendat-o pe loc cu două sute de lei... vă spun că asta ea să știți cu cine veți avea de-a face.

Și omeia asta e dracu' gol! Caută să scoată bani și în piață seacă și reușește mai ceva decât un ovrei. Când e vorba de bani imaginația ei nu cunoaște margini, domnul meu... Acuma, dacă nu e acasă, știți unde o puteți găsi? La biserica catolică, scutați cacofonia... face curățenie, mătură, cărăgușorul, șterge praful... l-ar șterge la fund și pe popă, încă acesta i-ar cere-o. S-a înscris la catolici, deși este baptizată în religie ortodoxă ca să aibă un ce pro și de pe urma lor, că popa ortodox n-a vrut să o recadă că e femeie sărmană, e un zgârie-brânză, a declarat ea, de-aia m-am dat eu catolică că de la stia mai pică ceva ajutoare din străinătate... Cu timpul ajutoarele ăstora s-au cam împușinat. Atunci a venit ideea să se facă revoluționară, cu întreaga familie... Marilena Jobrațchi, adică persoana de la subsol, fiul ei Raj și nevasta acestuia... Era prin '91-1992, revoluționarii erau la modă, guvernul promisese scutiri de impozite, medicamente gratuite, călătorii cu autobuzul, trocibuzul, tramvaiul, etroul, pe calea ferată, toate gratuite și, ce era mai atractiv decât orice, chiar teren agricol. O așa sărmană nu putea să scape ochiului de vultur al Marilenei și cum cunoșteau isprava lui Dragoș, încevoastră o știți?

- Da, o știu, am fost de față, vreți să spuneti povestea cu mitingul.

- Da, la asta mă refeream... Voiau să-l determine pe Dragoș să declare că și ei au fost atunci în față când scumpul lor băiat, frate și cumnat a mit vitejește la demolarea regimului comunist... și ei au contribuit la învălmășeala produsă acolo... Numai că Dragoș, lăutar, lăutar, dar om cu un simț a refuzat. Și atunci cotoroașta de mumiă...

- l-a pedepsit, suprimându-i orice fel de ajutor material... Acum Dragoș nu mai are din ce să jască, nimeni nu-l mai angajează ca lăutar, e gurcuc. La despărțire, cotoroașta i-a strigat de auzit toți vecinii: la cerșit cu tine, că de altceva ești bun...! Ia-ți scripea și la Gara de Nord să cerși, fiindcă acolo e vadul bun pentru milogi de-a tine...

- Da, numai că acolo nu l-a mai văzut nimeni luni de zile.

- L-o fi luat Dumnezeu, mai știu... că cerșea și gencul cel mai cumplit, s-o fi îmbolnăvit... Dar de vă interesează persoana unui milog oarecare?

- Uite-așa, îi răspund mormăind și case de miting trosnesc fălcile. S-a făcut târziu, zic, afară s-a întunecat, poate că vecina dumneavoastră s-a întors... Aș putea să-i fac chiar acum o scurtă vizită.

Cu aceste cuvinte mi-am luat rămas bun de la proprietarul apartamentului de la parter, i-am mulțumit pentru istoria pe scurt a Marilenei Jobrațchi, mi-am cerut convenite scuze pentru deranj și am coborât la subsol... Am apăsat pe butonul soneriei, deși bezna din casă nu-mi dădea nici o speranță.

- Cine e? s-a auzit o voce groasă și hărăită, pornită parcă dintr-un butoi.

În primul moment nu mi-am dat seama dacă e voce de bărbat sau de o femeie.

Ce puteam să-i răspund? Am mințit că sunt un vechi coleg de orchestră al lui Dragoș și că aș dori să află dacă locuiește acolo sau în altă parte.

A deschis, a aprins un bec chior, m-a măsurat din cap până-n picioare și văzând că sunt bine îmbrăcat, că port cravată și pantofi eleganți, m-a poftit înăuntru. În odaie aerul era albastru și înecăcios din cauza fumului de țigări ieftine, cum am intrat mai întâi am strănutat, apoi m-a cuprins o tuse violentă... mă înecam cu fumul de țigară. Femeia s-a speriat și a început să mă poenească peste spinare cât putea ea de tare - și, slavă Cerului, că putere avea destulă... Dar ce s-o mai lungesc... Marilena mi-a dat cu plăcere adresa la care îl puteam găsi pe scumpul ei Dragoș, așa i-a zis...

Se făcuse cam târziu ca să mai ajung în seara aceea tocmai în cartierul Pantelimon. Dar m-am răzgândit. M-am aruncat într-un taxi și... mână șofer până la Strada cu Tei. La numărul căutat se afla un bloc cu nouă etaje, cu hol strâmt, dar cu pereți destul de mari ca să încapă numeroase texte și desene ale talentatului tineret ce locuia aici.

În micuța garsonieră de la etajul trei m-a primit fîră să mă întrebe cine sunt și ce vreau. După ce ne-am așezat, i-am explicat de unde îl cunosc.

- Oh, a fost el, m-am făcut de răs... Din cauza asta nu m-au mai angajat la restaurantul hotelului. Povestea cu pățania mea s-a răspândit pe la toate restaurantele și birturile, răd de mine acum toți muzicanții, cei care mă cunosc și cei care nu mă cunosc...

- Pe urmă te-ai apucat de cerșit... știu... te-am văzut. Dar de ce ai renunțat? Era o podoabă a gării, un revoluționar ajuns în mizerie, dacă ar fi aflat presa română dar, mai ales cea străină, ăsta ar fi fost un argument exemplar împotriva guvernului de criptocomuniști, de tot felul de emanații, dar acum lucrurile s-au schimbat, sunt alții la putere care pot să-ți facă dreptate...

- Ce fel de revoluționar am fost eu, domnule? Doar știți bine ce s-a întâmplat...

- Atunci de ce ți-ai mai agățat de gât inscripția aia?

- A fost ideea măică-mii. Ea mi-a explicat că în economia de piață reclama e sufletul comerțului și mi-a agățat acel carton de gât. Cartonul ăsta este și cauza care m-a făcut să renunț la cerșit la gară. Acum cerșesc în altă parte fără nici o inscripție...

- Nu înțeleg de ce a trebuit să renunți la inscripție, doar dumneata ai fost cel dintâi care a provocat dezordinile de atunci din piață...

- Să vă povestesc ce mi s-a întâmplat. Într-o zi geroasă, s-a oprit în fața mea un individ care, după ce a silabisit cele scrise pe carton, s-a făcut roșu la față, mi-a smuls cartonul de la gât, l-a călcat în picioare, strigând în gura mare ca să-l audă toată lumea că așa o bătaie de joc la adresa revoluției n-a mai pomenit... Mi-a tras două palme și mi-a spus să nu mă mai prindă pe acolo că de nu pune poliția să mă fugărească, că nici în gaură de șarpe n-o să pot scăpa de el, că el este șeful tuturor revoluționarilor din țară, mi-a spus și numele, dar l-am uitat...

L-am asigurat că eu îl știu foarte bine pe acel

(IN)CERTITUDINI LA SFÂRȘIT DE MILENIU

de MIRCEA CONSTANTINESCU

Cărtitor cum mă știu câțiva, nu-s de acord - Callminteri, nici nu-s singurul! - cu ideea finalului de secol/mileniu la 31 decembrie 1999. Mă supun, totuși, tiranici computerelor, măcar fiindcă sunt unicele care nu „făptuiesc” de capul lor.

Cărtitor cum mă știu câțiva, n-am fost ispitit până la măduva corupției (citește: până la pierderea minților) ca să răspund serios unei chestiuni oțioase: cine-i cel mai important creator din secolul Ics-Ics. Dacă aș risca să zic că Dostoievski, mulți ar ridica, ușurați, din umeri; unii chiar ar chicoti amintindu-mi - păcăliții! - că acesta a fost trăitor în secolul trecut.

Întâi, problema nu-i pusă corect: de ce un singur creator? Dacă m-aș referi, de pildă, la secolul al cincilea î. Chr., cum să-i îngemănez pe Eschil, Sofocle și Euripide? Sau la secolul al XVII-lea - cum să aleg între Shakespeare și Cervantes?

În al doilea rând, personal nu cred că secolul nostru a produs un autor emblematic. Prin ceea ce a scris în anii „noștri”, contele Tolstoi nu și-a augmentat aura... I-am vizitat locuința de la Moscova. Ce-i drept, El încă trăiește, copleșitor, părând astfel și după moarte mai „norocos” decât Feodor Mihailovici. Alții, precum Bergson, Unamuno, Sartre, Papini, Camus, Cioran..., au practicat îndeolaltă filosofia și literatura; nu vor fi fiind, însă, și asiatici, de exemplu, aflați în posturi asemănătoare?... Dacă optez pentru Freud sau pentru Wittgenstein, nu-i neglijez - nepermis - pe literați? (Dar și reciproca mi se pare justificată). Dacă mă opresc la Joyce, probabil cel mai cumplit demolator al mitului ficțiunii literare, nu-i dezavantajez, cumva, pe toți cei care au mai cutezat să creadă în (scr)viuțile ficțiunii artistice? Oare n-aș „scăpa”, declarând că secolul al XX-lea este, poate, întâiul în istoria culturii care a moșit cei mai mulți autori mari și/sau importanți? Iată, așadar, că tot am alunecat în capcana statistică a celui mai/celor mai... Ca și când arta ar coincide cu sportul, gastronomia sau producția industrială!

A susține că filosofia trebuie să coboare pe trotuar reprezintă un psihicleric, izvodit de filosofanții de catedră și de tub catodic. Frânghia de rufe

a filosofiei - e o metonimie pentru arealul sociologic - își poate permite, ba chiar i se cere imperios, să poarte minifustă, și țălpi ortopedice, și mamele siliconate; altfel spus: să despoaie, să înregistreze, să prognozeze și să se-mbete cu statistici alambicate. A-i pretinde așa ceva filosofiei, cum înșiși părinții marxismului și-au propus-o, este a-i pretinde unui Socrate să fie timonier, de cart, pe tragicul pachebot de lux Titanic... Totuși, grație unor gânditori „nefaști” - Sartre fiind unul dintre aceștia - psihiclericul și-a găsit cauționări cu duiumul. Mandatații teoretizărilor comuniste, tiranie răvășite *in actu*, alde Lenin, Guevara, Mao, Stalin etc. supraviețuiesc nu ca filosofi, dar ca pângăritori ai unei utopii-sinteză, semnată de Marx, primul mare pogoritor al filosofiei în vitrina unde-i expusă „metafizica salamului”. Citatul conform căruia filosofii trebuie să schimbe lumca, nu doar s-o gândească, mi-a vegheat colțul privirii cinci ani pe culoarele Facultății de Filosofie. Destul, prea destul ca să nu mă dumiresc, galant compilator ce sunt, că respectivul expert, transformat în lozină de către măcelarii hulpavi din spatele vitrinei, nu-i altceva decât un sofism al autorității. (Cei duși la biserică Logicii mă vor înțelege). Numai multimedia au făcut posibilă experimentarea comunismului-de-tarabă. Numai multimedia au făcut posibilă extirparea comunismului-de-tarabă; numai multimedia sunt răspunzătoare de situația ticăloasă - într-un fel, deja previzibilă, - în care sărăcia intolerabilă se va globaliza. Dar, încă o dată, nu Filosofie e legitimată să ofere soluții.

Scoasă din context - care-o mai fi fiind acela, cine-și amintește? formularea lui Malraux cum că secolul al XXI-lea va fi religios sau nu va fi deloc, bănuie ca o stafie-slogan liniștea mentală a conlocuitorilor culți ai Terrei. Va fi înlocuit secolul tuturor totalitarismelor cu unul al tuturor tribalismelor? S-a mai spus, acum 19 secole, că sunt fericiți cei săraci cu Duhul, căci a lor va fi împărăția Cerului. Oare, chiar așa? Citind Arhipelagul Gulag al lui Soljenișin, sau Jurnalul lui Unamuno (după Viața lui Iisus a lui Papini) îmi sporește nenumerarea și mi se dilată scepticismul.

Masificarea anunțată frisonant de Gasset și Guenon s-a produs. Pumnul „majorităților” bubuie

reacții

decisiv. Cel puțin, așa se pare. Fiindcă, în realitate (era să scriu: în subteran), tot elitele conduc, tot elitele dețin atutul schimbărilor. Elitele au inventat și fructificat multimedia. Elitele, astăzi, sunt cliți grație multimedia. Elitele vor, încep de pe-acum să fie, îngenunchate de multimedia. Respectiv, de-mână de tehnocrați, noii mandarina, care știu și programeze, să acceseze și totodată să viruseze calculatoarele. Omul-fără-însușiri al lui Musil înlocuit de omul-unidimensional al lui Marcuse dar de computer. Optimismul unui Toffler nu se v justifica decât printr-un... al patrulea val; să sper că acesta nu va arăta precum un tsunami. (N.B. - Te noii mandarina s-au priceput să cumînțească me nitoarele rebele, în vederea luării în calcul fatidicului an 2000).

Pumnul majorităților - sintagma conviețuiește arbitrar și periculos cu o alta: autodeterminarea minorităților. Ne îndreptăm către un nou Ev Mediu altul decât cel anvizajat de Berdiaev?... Babilon peticelor lingvistice va reinstaura un nou Tur Babel? Pretextul lingvistic nu-i oare, la fel de furi ca și acela religios? Saul planetar al lui McLu... se va disipa în ferme, gospodării și cămine autohice? Încă o dată: înlocuim totalitarismele tiranie cu tirania tribalismelor?... Vom strămuta la nesfârșit granițele, ajutând pe producătorii de armame: să rămână miliardari? Va domina toleranța multuală sau va supraviețui intoleranța rasială actuală? Vom continua să exterminăm plantele și animale, conlocuitoare? Vom asista la noi migrații a popoarelor (înfometate) sau, renunțând la buton nuclear, vom învăța și pe alții să pescuiască, iar să aștepte, umilitor, peștele nostru? Vom răspândi euro și engleza pe tot globul, drept unică modalitate de teșire a contrastelor, neînțelegerilor și vicișitudinilor? Va mai fi îndestulător neoliberalismul unui Fukuyama? Vom mai respira oxigen și vom mai bea apă de izvor?... Și, peste toate astea, c dincoace de ele, artiștii își vor obscuriza limbaj pe o linie oracular-esopică sau vor cădea pe „limpezimi” de kitsch computerizat? Vor mai vânați, încarcerati și uciși, artiștii, ori vor ajunge fie asimilați, într-un alt ev de *desprecio y maravilla* (= Alberti), unci specii de funcționari calculatoarelor multipotente?

A, să nu uit: sunt sigur că secolul al XXI-lea va fi unul religios; dar asta numai dacă înțeleg pe religie și idoli - în pofida celor gândite de autor Condiției umane - perpetuarea, prin perfecționare mijloace, a starsistemului și vedetismului contere porane.

babel pe main

Duduia goală
de pe prima pagină a revistei...
Doamne, ce rotunjimi... ce curbe... ce reafirmare
- totuși, pe ocolite - a plăcerilor cărnii...
Parcă ar fi fost desenată
- și numai cu floralul -
în vis, de un geometru nebun...

Și fiecare linie tânără vibrând...
călătorind tot peste un deal și-o vale...
spre ascunzișuri fierbinți...
Și toată - gata să-și ia zborul
din caliciul propriului trup
eterică ca un parfum...

Dar nu! - în același timp
de-o materialitate certă, păstoasă,
binc înfipț-n pământ, „țărănoasă”

MAJA DESNUDA

de THEODOR VASILACHE

ea are ceva de țărăncă încălțată
abia la bariera orașului
- căreia, în ciuda pantofilor scumpi,
îi poți ghici și doi-trei greieri acolo,
maestrii cântăreți
din crăpăturile călcâicilor...

„Întinsă leneșă pe canapea, domnița”...
e o adevărată minune
a privatizării prin telefon; la numărul „cheamă-mă”...

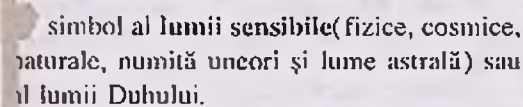
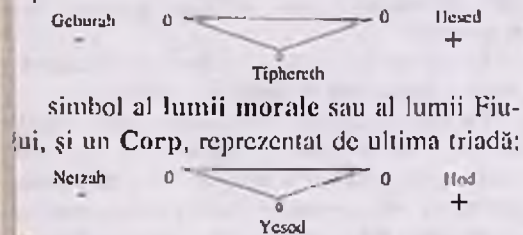
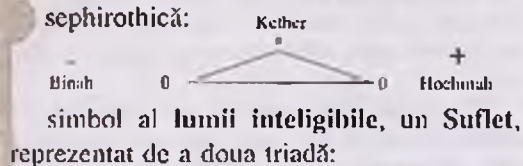
De-ți vine să strigi indignat:
„Oh, blestemată perioadă de tranziție...
spre raiul promis al economiei de piață!” „Alo?”...

PRINCIPALELE SISTEME ESOTERICE

de IOANA LIPOVANU

Unul dintre esotericii secolului nostru, misteriosul Papus, despre care anevoaic putem afla vreo dată personală, pune în circulație în cartea sa **Kabbala (Tradiția secretă a Occidentului)** - apărută la Editura Herald, București - câteva tabele, unele aparținându-i, altele deduse din opera unor autori ca Kirchner, Sabbathier, J.M. Montereggi. Tabelele sunt elocvente pentru legătura între numele divine (cele zece schenroth-uri), numerele divine (cele zece sephiroth-uri ale arborelui kabbalistic) și literele alfabetului ebraic (în număr de douăzeci și două), precum și pentru corespondențele dintre entitățile spirituale ale celor mai importante sisteme esoterice: hindusism, pitagorism, Kabbala, ortodoxie.

Din toate aceste relații și corespondențe, se desprinde principiul tripartit care stă la baza Universului, a Omului și chiar a lui Dumnezeu. Acesta are, ca și primii doi, un Spirit, reprezentat în Kabbala de prima triadă sephirothică:

Fiecare triadă are o dublă polarizare (activ-pasiv, masculin-feminin, pozitiv-negativ, sephiroth de dreapta - sephiroth de stânga) și echilibrare prin sephiroth-ul de mijloc, cel mai important. Ultimele două triade, ca reflexe, în medii mai dense, ale primeia, sunt reprezentate răsturnat, „asemenea imaginii unui obiect reflectat în apă“.

Cel de al zecelea sephiroth, Malkuth, „repatul formelor“, reprezintă armonia lumii de jos, reflex al „sintezei geminale, potențiale“ care, în lumea de sus, o realizează Kether.

În esoterismul indian, primului ternar al Kabbalei îi corespunde Brahma, celui de al doilea Vișnu, iar celui de al treilea, Șiva. Jean Malfetti Montereggi a văzut în „primul act (încă în sine) de revelare“ a lui Brahma, Trimurti, o „trinitate metafizică de creare, conservare și distrugere (- schimbare): Brahma - Vișnu - Șiva“ (cf. Papus, op.cit., p.110).

În neoplatonism, celor trei unități care compun arborele sephirothic, reprezentând lumea inteligibilă, lumea morală și lumea sensibilă sau materială, le corespunde, la nivelul sufletului omenesc: „inteligenta (nous), inima (psyche) și sufletului vegetativ (physis)“ - ibid., p. 25.

„Demiurgul a zidit universul punând spiritul în suflet și sufletul în trup“, o spusese și Platon (Timaios).

În ortodoxie - Dionisie pseudo-Areopagitul (sfârșitul sec. al V-lea): **Despre Ierarhia Cerească, Numele Divine, Teologia Mistică și în creștinismul esoteric, de model areopagitic, fondat, la curtea lui Carol cel Pleșuv, de către irlandezul Johannes Scotus Eriugena (secolul al IX-lea), celor trei ternare kabbalistice le corespund trei triade: Serafimi-Heruvimi-Tronuri, Domnii-Virtuși-Puteri, Principate-Arhangheli-Îngeri** (cf. Papus, op.cit., p. 88, 90).

Fiecare alcătuire ternară - Dumnezeu, macrocosm (universul), microcosm (omul) - își dezvoltă atributele în zece aspecte, provenite dintr-un „ternar care și-a dobândit dezvoltarea într-un septenar 3+7 = 10“, ceea ce revine la a spune că ternarul este legea de constituire a ființelor, iar septenarul, legea evoluției lor.

Ansamblul celor zece sephire kabbalistice îl simbolizează pe Adam-Kadmon, „arhetipul intelectual al lumii materiale“, prototipul etern al cosmosului și al Adamului terestru (ibid., p. 23) și, pentru unii îndrăzneți rosa-crucieri, verb manifestat, echivalent al lui Iisus Christos (a se vedea interpretarea lui Stanislas de Guaita la pantaclul lui Henry Khunrath pentru Rosa Cruce, în Papus, op. cit., p. 72-77).

Despre creatorul însuși al Universului, creator pe care cele trei triade, plus Malkuth, îl exprimă sub zece aspecte diferite, nu aflăm decât că este „infiniit“ (en soph), inaccesibil, incomprehensibil“, că este chiar neantul (ayin), mai sintetic, că este Ain-Soph (inefabilul), esența „în cea mai înaltă abstracție a sa“.

În hinduism, lui Ain-Soph îi corespunde Parabrahm (ibid., p. 107), iar, în creștinism, treimea insondabilă, de nefigurat printre ierarhiile divine.

Papus explică echivalența dintre sistemele oculte ale diferitelor popoare prin **unica tradiție sacră**, care le străbate pe toate, încă de la începutul umanității, când, în stare genuină, omul avea acces direct la Adevăr.

Însușindu-și teoria raselor umane pusă în circulație de Fabre d'Olivet, teorie conform căreia continentele au apărut succesiv și anume în momentul în care rasa precedentă era la apogeul civilizației sale, Papus fixează originea **tradiției sacre** în „secretele atlantiților“, locuitorii continentului scufundat prin Potopul care a lăsat urme în toate mitologiile și religiile.

Prin supraviețuitorii diluviului, oracolele atlantiților ar fi ajuns în posesia inițiaților rasci negre. De aici, extraordinarul prestigiu esoteric al templelor egiptene, unde se inițiau grecii luminați, în frunte cu Pitagora.

Acesta, „școlit“ timp de douăzeci și doi de ani la Memphis, unde a trecut toate pro-

bele, până la moartea cateleptică și la învie-rea în „lumina lui Osiris“, a contribuit la re-vitalizarea sanctuarelor Greciei, mai ales al aceluia de la Delphi. La Eleusis a fost un timp hierofant (cf. Ed. Schuré, Les Grands Initiés, 1889).

Prin sinteza teosofică încifrată în **Hieros Logos**, carte pierdută, dar posibil de refăcut din referințele discipolilor (Lysis, Philolaus, Arhytas, Platon, Aristotel, Hierocles, Porphyri, Iamblic), și prin școala sa de la Crotona (sudul Italiei), Pitagora a adus inițierea în Europa rasei albe, cea mai tânără dintre rasele planetei noastre.

Tradiția vine de la rasa roșie - Adam înseamnă „pământ roșu“ (cf. Papus, op. cit. p. 96) - și de aceea, în istoria care ne-a parvenit, întâietatea revine indienilor, urmașii direcți ai atlantiților. Descoperind „Organonul mistic al vechilor indieni“, J. M. Montereggi a intrat implicit în posesia „cheii pitagoreismului și a Kabbalei“ (ibid., p. 110).

Fixând el însuși originea Kabbalei în „sephiroth-urile hinduse“, Papus dă acestei tradiții orale secrete a evreilor o vechime mult mai mare decât alți autori, care îi fixează începutul fie în „școala din Alexandria“, fie, ca Adam Frank, „în primul secol al erei creștine“, fie chiar în secolul al XIII-lea d.H. atribuindu-se lui Moise Leon și nu faimosului Rabbi Simeon bar Yochai (sec. al II-lea, d.H.).

În ceea ce-l privește, Papus îmbrățișează punctul de vedere al lui Fabre d'Olivet, care plasează originea Kabbalei „în chiar epoca lui Moise (sec. al XIII-lea î.H.). Alteori, împreună cu Saint-Yves d'Alveydre, discipolul lui Fabre d'Olivet. Papus subscrie la ipoteza că autorul mistic al Spherei Yetsirah (Lucrarea creației) este Abraham, personaj biblic ce ar indica „trecerea de la civilizația indică sau orientală la civilizația occidentală“, Kabbala, „așa cum o avem azi“, fiind chiar această tradiție orientală adaptată spiritului apusean.

Una dintre etimologiile cuvântului Kabbala este „q b l“ (de citit **quabalach**) = „ceea ce este primit, ceea ce trece din mână în mână“ (cf. Papus, op. cit., p. 94, 115, 121, 123). Altă etimologie este kibhel („a reuni“) - ibid., p. 20. A reuni multe ei părți, dar și „a accede la idei supranaturale“.

Când a apărut tiparul, a fost fixată în scris numai partea teoretică a Kabbalei, compusă din Sepher Yetsirah și din Merkabah (Lucrarea Carului Cerească), rezumată în Sepher Ha Zahar (Cartea Splendorii).

* *esoteric* (gr. *esoterikos*, „interior“), rezervat pușinilor aleși, în opoziție cu *exoteric* (gr. *exoterikos*, „exterior“), destinat tuturor.

Muzica precolombiană

Trebuie să semnalăm, în primul rând, că Bolivia nu există ca națiune în secolele corespunzătoare perioadelor cronologice în care se dezvoltă arta muzicii baroce.

Tawantinsuyo era numele acestei regiuni reprezentând cele patru ținuturi ale Soarelui, care acoperă Imperiul Incașilor, în același timp descendenții unor culturi ancestrale, ale căror origini se pierd în negura timpurilor.

Dintre cele patru ținuturi ale Soarelui - KOLLASUYO, ANTISUYO, CHICHISUYO și KONTINSUYO - primele două cuprindeau regiunea cunoscută astăzi cu numele de Bolivia.

Accastă regiune era populată de bărbați și de femei care se aflau într-o relație desăvârșită cu natura.

Zei tutelari erau: WIRACOCCHA sau Dumnezeu Creator, Soarele sau TATA INTI, PACHA MAMA sau Mama Pământ, MAMA QUILLA sau Mama Lună, și în ordine descendentă apăreau alți zei legați de fenomenele cosmice și naturale, care le-au trezit interesul pentru elementele telurice.

Guillermo Francovich Salazar, filosoful misticii Pământului, spunea că acesta are suflet, numit de latini *genius loci*, cel care modelează ființele de pretutindeni și de aceea sufletele indigenilor se constituiau în forme spirituale ale peisajului care-i înconjoară, artele devenind un mijloc de exprimare și universalizare a habitatului lor.

Astfel, prezența spaniolilor, cuceritori ai acestor pământuri, a însemnat, într-o fază incipientă, desființarea codurilor cîntate ale viziunii cosmice indigene, a cărei consecință a fost faptul că primii croniciari spanioli au informat Metropola scriind: „AVEM DE-A FACE CU FIINTE VÂNJOASE ȘI PLETOASE CARE, CU TOATE CĂ SEAMĂNĂ CU OAMENII, PAR TOTUȘI LIPSITE DE SUFLET ȘI NU SUNT ÎN STARE SĂ-L RECUINOASCĂ PE CREATOR. APĂRÂND ȘI ADORÂND MAI DEGRABĂ CREAȚIA, SE SIMT FIIII NATURII ȘI AI TUTUROR ELEMENTELOR SALE. MAI MULT DECÂT FIIII LUI DUMNEZEU, CEL CE I-A DAT OMULUI UN SUFLET”.

Spaniolilor le era greu să înțeleagă că cei ce dețineau bogăția de minereuri prețioase nu realizau valoarea lor economică și o foloseau mai ales în scopuri ceremoniale, omagiind Natura.

Aurul avea valoare doar pentru că reprezenta cel mai bine cu strălucirea și culoarea sa, Soarele - TATA INTI - iar argintul Luna - MAMA QUILLA.

Ei nu exploatau aceste minereuri în scopuri comerciale, ele fiind folosite ca ornament pentru cere-

Astel Timor Dei (Arcangel-Arcabucero)
Anonimo, sec. al XVII-lea Calamarca, Bolivia

MUZICA BAROCĂ ÎN BOLIVIA

de MABEL ARMAND HUGON DE CUEVAS și OSWALDO CUEVAS GAETE

monii, și nu înțelegeau de ce ființe asemănătoare „omului” dedicau opere arhitectonice monumentale, dansuri, muzică rituală, sculpturi și reprezentări teatrale pentru a celebra ciclurile productive ale naturii și nu pentru a-L adora pe Dumnezeu cel Unic și Ternar. Și nu este întâmplător că celelalte fenomene naturale, precum vântul, tunetul, ploaia și zăpada în împletire cu munții, copacii, păsările și animalele, erau măestrile acestor ființe atât de sensibile.

Au învățat astfel să imite șuierul vântului, cu ajutorul alestuirii unor instrumente de suflat de o mare varietate, care le creau o anumită stare sufletească pentru fiecare prilej. Au inventat instrumentul numit „wancawaras”, care imita sunetul stărnit de căderea ploii, sau instrumentul de percucie numit „bumbo”, care evoca impunătorul bubuit al tunetelor.

Și ce am putea spune despre frumoasa polifonie a vocilor feminine ale corurilor de „Nustas”, adică fecioare dedicate serviciului liturgic al Soarelui - care copiau tonalitățile cele mai înalte ale trilului păsărilor pentru a cânta „yaravies” (cântece triste); sau dansurile bărbaților care, observând cu atenție mișcările copacilor în bătaia vântului, puneau în scenă dansuri năvalnice sau monotone pentru nenumărate ocazii religioase sau doar în scopuri ludice.

Mișcarea scenică și, uneori, subiectul reprezentațiilor teatrale, recreau mișcările animalelor domestice sau sălbatice pentru ca mai târziu aceste spectacole să dobândească un conținut axiologic legat de miturile existenței umane și ale teogoniei.

Pe scurt, arta existentă în perioada precolombiană era intensă și variată. Se evidențiază gravurile și sculptura în aur și argint, care reprezenta solstițiul și echinocțiul. Muzica variată, dansul și corurile care întâmpinau începerea muncilor câmpului și pregătirile de război erau de o neobișnuită creativitate și frumusețe. Din păcate, orbiți de un intolerant zel doctrinar, primii membri ai Clerului cuceritor au distrus gravurile și sculpturile de aur și au transportat metalul în lingouri spre metropolă.

A fost interzis cântatul la instrumente muzicale, acestea fiind distruse cu argumentul că erau dedicate cultului profan, trezind lascivitate și gânduri necurate.

Perioada Colonială

După cucerirea Imperiului Incaș și stabilirea coloniei, misionari religioși și administratori laici mai toleranți, care acceptau ideea umanității indienilor și faptul că Atahualpa și Columb s-au format după imaginea lui Dumnezeu și din Dragoste, au sosit în Lumea Nouă cu scopul de a înființa centre educaționale, pentru a construi biserică, pentru a evangheliza și a-i învăța pe indigeni viziunea creștină asupra Cosmosului cu ajutorul picturii, muzicii, cântului și arhitecturii.

Stilul artistic adus de colonizatori era ceea ce istoricii artei au numit Renașterea târzie, Manierismul și, în mod fundamental, Barocul a cărui splendoare atinsese apogeul în metropolă și în Europa, în general.

Vom vedea caracteristicile acestor stiluri aparte care, avându-și originile în Europa, se răspândește și câștigă personalitate proprie în America hispanică.

Barocul European

Caracteristicile Barocului se leagă de ideea de complicat, expresiv, disproportionat și exagerat. În opoziție cu echilibrul proporțiilor, prezent în Renaștere, apare tensiunea dinamică ce-ți lasă impresia că

toate formele și-au ieșit din mazăre; pictura tenebroasă, fațadele supraîncărcate, decorație mai mult decât abundentă sau coloanele răscuite. Prin prisma acestor trăsături dominante, ne întrebăm dacă există stilul baroc în Muzică.

Evident, răspunsul este afirmativ, și menționăm îndată nume extrem de cunoscute precum: Corelli, Vivaldi, Bach, Telemann sau Handel. Dar să-i definim mai clar: Corelli, un academician al sunetelor; Vivaldi întrușchipează luminozitatea amabilă, naivitatea dulce; Bach este muzicianul cel mai senin din Istorie; Telemann, cu muzica sa compusă din bucăți limpezi, scurte și sigure, o geometrie veselă, sau Handel, un ambalaj maiestuos, plin de echilibru și stabilitate absolută.

Nimic din toate acestea nu ne amintește caracteristicile Barocului.

De aceea, trebuie să acceptăm Barocul muzical mai mult ca un stil decât ca o formă estetică, și observăm unele detalii care într-adevăr se pot afla într-o manieră satisfăcătoare conceptului de Baroc.

Să ne gândim de exemplu la „ornamentele” sau înfloriturile atât de frecvente în muzica barocă, precum mordentele, trilurile, arpeggiile, grupetele sau apogiaturile.

În această perioadă există tendința de contrapunere a acordurilor de tonică și dominantă.

Cu toate că această contrapunere este prezentă încă din perioada greacă, în momentul în care rolul funcțional al tonicii este definitiv fixat, dominanța dobândește prin contrast o valoare simetrică opusă.

Folosirea stilului Ionic, a făcut ca aceeași piesă să poată fi interpretată în diferite tonuri, deoarece raportul dintre sunete era același, iar piesa putea fi recunoscută perfect. Biserica a folosit în continuare modul Minor sau Eolian.

O altă inovație permisă de noua ordine tonală este cea a acordurilor. Acum, melodia și armonia sunt separate pentru a-și asuma în mod clar funcția de voce principală și, respectiv, de acompaniament.

Deci, Barocul admite „o voce predominantă”, cel puțin în sensul că „o voce conduce melodia”, cu toate că nu este întotdeauna aceeași. Există forme tipice baroce, precum FUGA, unde principala linie melodică trece de la o voce la alta.

Una dintre invențiile cele mai importante ale acestei perioade a fost metronomul, care face ca muzica „ÎMPĂRȚITĂ” de-în ritm să nu fie monotona, deoarece având mereu aceeași durată dar neavând note cu diferite valori (rotundă, albă, neagră, scurtă, semiscurtă, minimă și semiminimă), combinația este infinită.

Măsura permite, de asemenea, marcarea timpului - concept primar al ritmului. Apare, de asemenea, frazarea, accentul și, foarte important, apar indicațiile referitoare la rapiditatea interpretării muzicale. Deoarece partiturile pentru orchestră au fost create în principal în Italia, indicațiile erau în limba italiană, iar apoi acestea s-au universalizat. Timpii purtau indicațiile de Adagio, Andante, Allegro, sau Accelerando, sau Ritardando.

Un alt element avut în vedere în această perioadă este rolul publicului.

Poezii și muzicieni nu se adresează doar iubitei prezentă sau absentă, acum îl caută pe spectator. Întregul Baroc, după cum am menționat, reprezintă căutare a efectului, fiind teatral prin excelență. Muzica este ascultată cu un interes tehnic mai redus dar cu o mai mare încălzire emoțională. Astfel că intervenția unui public specializat dar extrem de pasionat, mișcă în mod direct de melodie, devine

caracteristică epocii baroce.

Muzica pur instrumentală atrage, de asemenea, publicul. În pofida caracterului său restrâns, de urte, unde se interpretează multe forme muzicale, se va menține până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Barocul marchează schimbul atitudinii sociale în viața muzicii, poate și pentru că aceasta devine mai melodică, mai spectaculoasă și cu un ritm mai ușor de urmărit. Dar, desigur, acest schimb se realizează treptat.

Acesta este stilul ce pătrunde în coloniile iberico-americe.

Virgen del Cerro - Anonimo, sec. al XVIII-lea, Bolivia

Însă, pe lângă obiceiurile, limba și religia lor, indienii au adus cu ei și sistemul de organizare politică și administrativă, precum și corpul juridic de

Din această cauză echivalentul a ceea ce azi cunoaștem ca teritoriul Republicii Bolivia se numea Audiencia de Charcas (Principatul de Charcas), a cărui capitală era orașul La Plata (în traducere: Argintul, astăzi Sucre), numit astfel datorită mințelor de argint din împrejurimi. Acest oraș a rămas reședința familiilor nobile, coloniștii cu proprietăți cultivând artiștii. Familiile nobile obișnuiau să aibă saloane speciale în palatele lor pentru reprezentații muzicale a fiilor lor, pe care o realizau cu muzicari italieni, austrieci, flamanzi și spanioli, a căror creativitate în compunerea și interpretarea muzicii rivaliza cu a celor mai buni maeștri din Europa. În rândul lor, noii misionari, în special cei italieni, veneau în Colonii inspirați de mistica Sfântului Ignatius de Loyola, pentru a contribui la scopurile reformei, dedicându-se evanghelizării, prelegerilor și medicinii.

În acel timp se concentraseră în „La Plata” cei mai iluștri profesori de muzică și pictură barocă, precum și de înființarea Universității Teologice Mayor de San Francisco Xavier din Chiquisaca. Acest oraș era centrul cultural de gravitație în regiune, aici se așezau studenții veniți din locuri îndepărtate, precum Quito, Lima și Buenos Aires.

Muzica era parte integrantă din toate activitățile culturale, din lucrurile sacre și civile ale societății. În nevoie de instrumentiști și soliști, și de compozitori, ordinele religioase au hotărât să înființeze coruri de muzică și canto, precum și ateliere de fabricare și întreținere a instrumentelor.

În arhiva de maeștri europeni celebri precum Juan de Torres y Velasco, Andres Bello, Manuel Mesa y Carrizo, Esteban Leysa, Roque Cerruti, Domenico Zipoli și Bartolomeo Masa, ca să nu mai vorbim de cei mai iluștri, li s-au alăturat alți artiști formați pe plan local și care s-au evidențiat în regiunile Perului și Rio de la Plata, în Capitala din Chile și chiar în metropola spaniolă Juan Butron, Antonio Duran, Juan de

Araujo, Gutre Fernandez Hidalgo, preotul Mendoza de la Quintanilla și frații Felipe și Manuel Nogales Zapana.

Sunt nenumărate misele, colindele, ofertoriile și multe alte compoziții ale căror partituri se găsesc în arhivele Catedralei din Sucre, precum și în diferite mănăstiri care au avut înțelepciunea să le păstreze.

Vorbind de arta barocă din această regiune, nu putem ceda tentației de a menționa faptul că pictura și arhitectura, ca și muzica, adusă din Europa, au prins rădăcini pe acel pământ și aceasta iese în evidență și prin aportul deosebit conferit muzicii de către artiștii nativi.

Se cuvine să încercăm o dizertație de sociologie a religiei, pentru a explica cum s-a produs sincretismul religios cu incorporarea noilor entități sacre ale creștinismului, a căror asociere cu zcii autohtoni se făcea prin intermediul comparației atributelor lor.

Astfel, Fecioara Maria este acceptată în primul rând deoarece pictorii spanioli îi dădeau o reprezentare asemănătoare unui deal, imagine prin care indigenii obișnuiau să o reprezinte pe Pacha Mama (Mama Pământ). Fecioara Maria ajuta omul oferindu-i-l pe fiul său, care se transforma în pâine și vin, iar apa vieții eterne, La Pacha Mama, îi hrănea pe fiii săi cu fructul pântecului său.

Pe de altă parte, Soarele (INTI), a fost identificat cu Dumnezeu. Se credea că așa cum Dumnezeu a fecundat-o pe Fecioară, Soarele fecundează Pământul.

Un alt exemplu este ilustrat de îngerii și arhanghelii din baroc, pe care pictorii nativi îi reprezentau cu uniforme militare, purtând arcebuze, halebarde și spade, deoarece considerau îngerii pictați de europeni prea fragili și neajutorați pentru a-și îndeplini rolul de păzitori ai oamenilor și ai armatei lui Dumnezeu.

Aceste licențe pe care le și îngăduiau indigenii și pe care colonizatorii le considerau „naiva impertinență a indienilor”, au constituit germenul care a dezvoltat un stil propriu în sânul barocului, în toate artele.

Așezările Iezuite

Merită un capitol aparte modul în care este tratată muzica barocă în interiorul așezărilor iezuite din Chiquitania și Moxos.

Actualul teritoriu chiquitan a fost prima scenă a întâlnirii dintre indienii și spanioli în Orientul Bolivian și făcea parte dintr-o regiune întinsă și frumoasă, verde smarald și plină de palmieri, cu o formă șerpuitoare datorată Masivului Chiquitan, partea din Scutul Brazilian.

Populația indigenă din Chiquitos era compusă din grupul agricultorilor din satele pădurilor tropicale. Este vorba de diverse grupuri, dintre care cel mai cunoscut este cel chiquitan, iar în interiorul acestora sunt chiquitanii propriu-ziși.

Perioada iezuită a unit aceste etnii dispersate, mai ales când aceștia au adoptat limba chiquita ca limbă unică, ceea ce a constituit un factor aglutinant.

În concordanță cu principiile stabilite de Sf. Ignatius de Loyola, obiectivul de bază al Companiei lui Iisus era evanghelizarea.

Datorită marelui talent al nativilor pentru muzică, dans și meserii, misionarii au folosit arta ca o unealtă utilă în munca lor de indoctrinare. Până și cel mai simplu studiu din materialul existent în arhive demonstrează că aproape toate operele conțin un mesaj care-și propune să ajungă la sufletul ascultătorilor. Pentru a face acest mesaj mai transparent și atractiv, compozitorii au folosit o mare bogăție de forme muzicale. Printre materialele existente în arhive, se găsește un amplu repertoriu pentru corul a capella, opere mono și policorale, compoziții pentru solo, duo și alte combinații de voci. Există opere cu textul în limba latină, spaniolă, quechua, aymara, chiquitano, moxeno și guarani.

Pe parcursul a opt decade de prezență a misio-

La Bibl Dei Anonimo, sec. al XVII-lea, Biserica Calamarca, Bolivia

narilor iezuiți printre chiquitani - 1691-1767 - a avut loc o dezvoltare accelerată în formarea muzicală a nativilor, lăsând, în momentul expulzării, o impresionantă colecție de manuscrise muzicale realizate de compozitori și copiiști din vechile așezări de la Santa Ana și San Rafael de Chiquitos.

Aproape toată muzica cuprinsă în aceste pagini are un caracter sacru și a fost folosită pentru diferite slujbe zilnice ale bisericii. Printre piesele acestei colecții se numără și un grup de opere instrumentale, într-adevăr excepționale în cadrul repertoriului latino-american care, în general, posedă doar repertoriu vocal și coral.

În pofida faptului că în acest repertoriu predomină opere cu stiluri cunoscute în acea epocă în Europa, orice apreciere redusă la răspunsul indienilor la modelele europene ar însemna o nedreptate la adresa lor. Dacă este adevărat că multe opere ale colecției au fost scrise de compozitori născuți în Europa și că predarea muzicii precum și fabricarea instrumentelor în școlile misionarilor au adoptat tehnici aduse de pe Vechiul Continent, multe opere au fost scrise de către muzicieni locali - maeștri iezuiți și indigeni anonimi - la care trebuie să adăugăm faptul că toți cântăreții și instrumentiștii erau indieni, iar instrumentele folosite pentru manifestări sacre și profane erau în mod frecvent de fabricație indigenă. Lucrurile vechi și noi, cele învățate și adoptate, trebuie înțelese mai curând ca o manifestare de catolicitate (universalitate) a bisericii, și nu ca dominația forțată a unui stil asupra altuia. Mai mult de două secole, manuscrisele de la San Rafael și Santa Ana au fost păstrate datorită consiliilor municipale indigene din interiorul acestor așezări. În 1958 don Placido Molina Barbery a atras atenția asupra existenței acestor manuscrise. La San Rafael se păstrează toate partiturile pentru toate vocele unui cor și toate instrumentele orchestrei. Aceste partituri copiate și folosite în acel timp de către maestrul capelei și muzicieni indigeni, mai sunt folosite și în zilele noastre de către descendenții lor cu o imperfecțiune înduioșătoare, datorită caracterului iremediabil al păstrării tradițiilor odinioară înfloritoare.

Ar fi o greșală de neiertat să încercăm să găsim în acest repertoriu strălucitoare piese de concert precum oratoriile dramatice ale lui Handel, deoarece, cu toate că nu excludem înalta plăcere estetică, nu vom întâlni în aceste opere valorile artistice ale canoanelor academice sau erudite, ci expresia unor suflete cântând în sânul naturii pentru universalizarea spiritelor.

Recunoscându-le contribuția istorică și culturală, UNESCO a inclus în patrimoniul Istoric și Cultural al Umanității regiunile Potosí, Sucre și Misionile Iezuite.

Traducere de Alina Grigori

**Acolo unde nimicul
e aproape tu**
(proiect de zid)
se dedică Angelei Marinescu

1. Eu nu am tată
am foarte multe mame
care între ele
au născut (una din cealaltă) același copil
Rousseau Dostoievski Kierkegaard
Shakespeare Nietzsche
o față cu o față de piatră în mână
dacă nu o ființă nouă în orice caz un nume
o statistică a durerii
NOI CREDEM (ca fiziologic între cauză și efect)
CĂ DESTINUL DEPINDE
DE CLIENTELA DIN HIGH-LIFE-UL EREDITAR
în care acesta este eu și acesta este eu
o deosebire științifică (acela este aceea/
aceea este acela) ar discredita
fenomenologia sexului înaripat

2. Iubitul meu Doamne
(celui ce nu îl am ca tată îi zic iubit
celui ce nu îl am deloc îi zic Doamne)
CINE-I VIU ȘI STĂ MORT
CINE-I MORT ȘI STĂ VIU
ACOLO UNDE NIMICUL E APROAPE TU?
Iubitul meu Doamne tată
tu să nu mori nici de atunci nici de acum
să nu te naști
ca să mă nasc eu vie
la ce bun o cifră un nume
o linie în plus doar ca să-mi peticești mie destinul
(lui nu-i mai pasă e pușcăriaș bătrân
degeaba-i pun oglinda-n nas și-i strig:
BĂ DERIVAȚIE PSIHICĂ SISTEM DE OMORÎT
OM MORT
MOUVE de ce chemi trupurile înainte
când tu ai glasul înapoi)
Dragul meu nimic părinte
eu n-am fost niciodată pură?
nu fost-am eu fecioara LA PUCELLE
(acea undă biblică bună) mai bună decât fecioarele
certaines vierges ont dit-le bruii court que
spovedania compromisul persuasiunea șerpilismul
și iar spovedania sunt șmecherii monoteice
dacă nu ființe noi în orice caz mici libertăți
pe când îngenunchezi ca să le ai
(din să le ai se prelinge
la o adică un sfert de feciorie
O PI-CĂ-TU-RI-CĂ

Ă

Ă

Ă

Ă

în termeni sexuali —> Ă
pe mine cine m-a penetrat
atât de pur de mescriș
că n-a lăsat o cale de îndărăt
pe care drumul înainte să —> în
termeni sexuali pe mine prin care
metodă și organ m-a
trecurt

ce

să

mai

cred

eu?

CĂ:

stadiul primordial de perfecție și beatitudine
e primul orgasm sau prima copilărie?
ce-i aia *noologie spirituală*?

3. Iubitul meu Nimic Doamne
tu să nu-ți deschizi inima niciodată
ia dintr-a mea cât vrei
față de mine eu sunt tu-de-hrană
față de tine tu ești eu-de-mâncat
Iubitul meu Doamne Tu
(în jurnalul meu: DVS.)
să nu-ți deschizi ochii niciodată
căci pentru a mă vedea TU
eu nu te voi vedea nicicând
și pentru a te vedea EU
Tu Doamne Dumneavoastră vei orbi
față de mine cu sunt *déjà numéro 1* dintre mame
față de tine tu ești eu-și-singur
un manual de creștere a tatălui
când propriii lui părinți întrebă:
LA CE BUN?

bujor nedelcovici

ÎNȚELEPCIUNEA ȘI SENINĂTATEA

O rigen, în Comentariu la Evanghelia după Ioan, spune: „Lucrați până este ziua. Că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze. Cât sunt în lume, Lumină a lumii sunt”.

1-8 iunie 1994

Din nou în Statele Unite.

* San Francisco.

Tramvaie vechi ce urcă încet pe coline: „Cea mai întortocheată stradă din lume” și care avea numai vreo patru sute de metri; renumitul pod: Golden Gate Bridge; Cartierul chinezesc unde am năncat rață cu orez; un cerșetor orb căruia i-am dat \$ ca bun-venit în acest oraș; un negru care cânta Mozart pe un lighean (special amenajat); focile care dormeau una peste alta în portul de agrement..

Închisoarea pe insula Alcatraz; Al Capone; celulele individuale cu pat, saltea, chiuvetă și closet; dulapul la toți cei închiși în România și care ar fi ardat aceste celule; doar trei deținuți au evadat în închisoare; amintirea tatălui meu, fost deținut politic, pe care o port în suflet peste tot..

Muir-Wood: pădurea cu arbori uriași, Sequoia; pădurea de eucalipti cu miros de tămâie, iarbă și ierbură..

Noaptea la San Francisco; explozia din apropierea hotelului; intervenția incredibil de rapidă a pompierilor; spectacolul casei prăbușite; Calico: locuințele căutătorilor de aur care nu au găsit decât.. armt.

* Las Vegas.

Spectacolul străzii; hotelurile cu sălile imense și jocurile mecanice, ruletă și cărți; oamenii abriti până la hipnoză în fața unor aparate din care ieșeau mereu de o manetă; hotelurile construite în formă de Piramidă, Sphinx, Leu; un Disneyland la porțile uriașe; un kitsch unic în lume; industria de atracție, amuzament, pierdere de bani și de timp.

Hoover-Baraj

Baraj pe Colorado, construit în 1931-1935; plimbare cu vaporul pe lacul de acumulare; amintiri de la Bicaz și din perioada în care am lucrat acolo; vizitat Uzina Electrică

Los Angeles.

Prezentarea cărților la librăria „Midnight Special Bookstore”. Lume multă, americani și români, întrebări interesante, vândut cărți, făcut fotografii.

Beyond Baroque, Literay Arts Centre. Lectură din romanul Crime de sabie în sala de teatru. Bună primire, spectatorii interesați de primul scriitor român invitat de acest centru. Contacte plăcute, posibilitatea unei traduceri, seară agreabilă, oameni deschiși și curioși..

11 iunie 1994

Din nou la Paris, încerc să mă acomodez..

Găsesc din întâmplare o filă de calendar vechi: „22 august”, dar lipsea anul. Pe spatele hârtiei mototolite era caligrafiat cu litere de tipar: FACĂ-SE VOIA TA.

Când am scris? Nu știu! Poate în țară, într-o clipă de disperare. Trei cuvinte din „Tatăl nostru”..

„Facă-se voia ta” înscamă să te abandonezi Lui, sau să crezi atât de mult în El încât să trăiești liniștea, siguranța și încrederea că prin voința proprie îndeplinești voința Lui?

Să înțeleg, oare, că El învârtă „Roata Cosmică” dar și „Roata vieții mele” și că eu nu fac altceva decât să duc la bun sfârșit voința Lui?

Și cum să interpretez aceste cuvinte, mai ales acum..

Ieri seară mi-a telefonat fratele meu, Vladimir (Adu) și mi-a spus că rezultatul analizei este: **tumoare malignă la plămâni. Cancer!** Nu am reușit să rostesc nici un cuvânt. Apoi l-am încurajat „Se poate trăi și așa dacă vrei cu toată voința să tră-

iești”, am zis eu știind că este o prostie..

Întotdeauna am acceptat mai ușor ideea morții mele decât pe a fratelui meu.

Acum, nu pot să spun decât: **FACĂ-SE VOIA TA.**

13 iunie 1994

* Un supraviețuitor al masacrului de la Oradur sur Glanc, care a fost complet distrus de naziști, a spus: **Nici ură, nici uitare!**

* Malraux credea că după 60 de ani „omul devine om” și cunoaște înțelepciunea și seninătatea. Aceeași opinie o găsim în budism și islamism: omul este liber după 60 de ani. În schimb, Cioran era de părere că: „Seninătatea nu poate fi atinsă decât de un spirit disperat și pentru a fi disperat trebuie să fi trăit mult și să fi iubit viața”. La fel au gândit Kierkegaard (Conceptul de angoasă) și Nietzsche.

Deci, ajungem la înțelepciune și seninătate trecând prin disperare, încercând să avem o viață lungă, condusă de o imensă dorință de a trăi.. cel puțin pentru a ajunge la 60 de ani.

migrația cuvintelor

POVESTEA VORBELOR: CUVINTE ȘI... PERSONAJE

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Despre existența procedurii trecerii cuvintelor proprii în categoria numelor comune se știe. Ceea ce se știe mai puțin și nu în fiecare caz de detaliu este care anume personalitate și în ce condiții își leagă numele de cuvântul aflat azi pe urechea tuturor. Cuvinte de acest fel sunt multe. Cu ajutorul dicționarelor enciclopedice românești și bine putem afla povești interesante.

O astfel de poveste are cuvântul bursă, cuvânt uitat de vehiculat în lumea contemporană, în special domeniul afacerilor financiare. În română el este împrumutat din franceză, unde a intrat din latină, și, la rândul ei, a împrumutat cuvântul din greacă de însemna „pungă de piele”. Inițial cuvântul a însemnat și continuă să însemne și astăzi „cantitate de bani plătită de stat sau de un particular pentru reținerea unui elev, student sau a oricărui alt dios”. Iată că peste această semnificație se așază o a doua, anume: „loc unde se fac operațiuni financiare asupra valorilor publice, obligațiilor, iunilor și altele”. Acest înțeles nu apare decât în anul al XVI-lea și este legat de numele familiei comercianți venețieni della Borsa stabiliți în Veneția. Casa lor, care avea ca semn de recunoaștere unghi sculptată pe o piatră, a devenit sediul primelor burse din lume și de atunci numele a intrat și în vocabularul curent cu această semnificație.

„Cine mai poate face astăzi o legătură între cuvântul siluetă și un ministru de finanțe? Și totuși

cuvântul comun cu înțelesul binecunoscut vine de la numele controlorului general al finanțelor, Etienne de Silhouette din Franța secolului al XVI-lea; în această funcție el ia o serie de măsuri contra abuzurilor și cheltuielilor, fapt care face să fie ridiculizat de marii zilei, ajungându-se ca orice lucru făcut din sărăcie și meschinărie să fie numit în franceză a la Silhouette. De asemenea, o pictură, un desen care se limita doar la câteva linii, făcut pare din economie era, în mintea lumii de atunci, pe gustul severului controlor al finanțelor și de aceea era numit cu numele lui. Dintr-o conotație negativă, ca o revanșă pentru buna intenție la cumpărare a controlorului, cuvântul siluetă are astăzi, după cum se știe, pe lângă alte înțelesuri - nici unul negativ - și pe cel de „talie zvătlă, bine proporționată a unei persoane”.

În concurență cu noile produse de alimentație rapidă ale bucătăriei italiene sau americane de astăzi, moda sandwich-urilor aproape că a trecut. Și totuși atunci când le consumăm nu bănuim istoria lor „nobilă”. Ele au fost preparate de bucătarul englezului John Montague, conte de Sandwich (1718-1792), mare amator de jocuri de cărți care, ca să nu se mai scoale de la masa de joc, obișnuia să mănânce aceste tartine; mănăncarea era pusă între două felii de pâine ca să nu-și murdărească mâinile.

Mult purtatul raglan are și el o origine nobilă: se pare că numele lui vine de la lordul Raglan,

comandantul armatei engleze în timpul războiului din Crimeea, căruiu îi plăceau pardesiile croite așa cum se desfășoară actualul raglan.

În sfârșit, un cuvânt din vocabularul politic: boicot cu sensul „măsură de izolare, de presiune sau constrângere exercitată împotriva unui stat sau a unei persoane de către alte state sau persoane”. Și acest nume se leagă de o întâmplare și de numele unei persoane. Este vorba de ofițerul englez Ch. C. Boycott care administra moștile unui conte irlandez din apropierea orașului Dublin. Prin anii 1880 Liga agrară din Irlanda ceruse moșierilor și fermierilor, având în vedere situația grea a celor nevoiași, să se mulțumească cu profituri mici, adică să vândă mult mai ieftin. Boycott a refuzat categoric să se supună acestei revendicări. Ca urmare toți cei care lucrau pe moșia administrată de el au părăsit lucrul, organizând o acțiune în semn de protest pentru atitudinea lui; de asemenea, nimeni nu a cumpărat nimic de la el nici atunci, nici în anii următori, aducându-l în stare de faliment. Trista întâmplare a ofițerului englez a avut larg răsunet în lume, iar forma de protest a fost imitată și de alții. De la o acțiune limitată la o singură țară, cuvântul și-a lărgit sfera de folosire și a intrat în vocabularul de politică internațională.

Lista cuvintelor „cu povești” de acest fel poate continua: astfel, ghilimelele au fost inventate în secolul al XVII-lea de Guillemet, savarina de marele cofetar din secolul al XVIII-lea, Briallat Savarin, ghilotina de medicul francez Guillotin, care a inventat în 1789 mașinăria care să omoare rapid pe cei condamnați la moarte, mansarda de arhitectul francez Mansard, care a trăit în secolul al XVII-lea etc.

O POEZIE DE INVESTIGARE A SENSURILOR EXISTENȚIALE

de SIMION BĂRBULESCU

Antologia cu titlul **Nouă variațiuni pentru Orgă**, de Nichita Danilov (cu o prefață de Mircea Mihăieș), apărută recent (Editura Polirom, 1999) ne amintește că - atunci când debutul editorial, în 1980, la douăzeci de ani după debutul celui alt Nichita - acesta (Danilov) împlinea douăzeci și opt de ani, și-și terminase studiile superioare. L-am raportat la Nichita Stănescu, întrucât și acesta avea atunci (la debutul său) o vârstă asemănătoare. Dar - pe câtă vreme, Nichita Stănescu venea după Nicolae Labiș cu o altfel de orientare, impunând un univers liric de semnificare a unor nebănuite sensuri ale vieții, la al cărei fir adăuga cu luciferic orgoliu „dunga arcută/ a timpului ce mișcă pământul pe orbită” -, Nichita Danilov își deschidea volumul **Fântâni carteziane** (distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor) cu un **Preludiu**, în care - precum în tragedia greacă - două coruri, unul bărbătesc și altul de femei - intonau o rugă de iertare „în amurg”, cu ochii ațintiți într-un **Dincolo**, de unde - ca în poezia lui Al. A. Philippide - se aud „clopote/ valuri de clopote/ rostogolindu-se greu/ prin purpura serii”, iscând spaima și solicitând mila (groaza și mila, fiind componente funciare ale sentimentului tragic) pentru „trupul” în care ne adăpostim spiritul... Ruga e adresată **îngerului negru**, de la care așteaptă să-i vorbească „despre profunzimea/ și tristețea nefastă a lucrurilor/ despre spiritul și originea lor”, sperând astfel să afle care-i e pasul și care-i e drumul, dar și chipul și vina... Răspunsul este heraclitian: „O dată cu timpul și apa/ toate se vor scurge într-una”. Un serafim îl inițiază totodată în tainele cosmosului: „O mare, un gol este totul, o prăbușire de spaimă în glasuri/ un fulger rotund răsună prin veșnic eterice ceasuri”. Se presimte aici - ca și la celălalt Nichita - aceeași vibrație cosmică, aureolată de presentimentul unei posibile regenerări, prin împletirea a trei elemente dominante: focul, dorul și împăcarea. Pentru ca spectacolul să fie cât mai ceremonial, „în albe potire”... „ard mii de sfeșnice (...) pentru veșnicia slavă/.../ pentru veșnicia îndoială/ și pentru veșnicul adevăr”, cum și „pentru veșnica pace și bucurie (...) pline de un tainic înțeles”... Este interceptată însă „o ceață subțire, subțire/ ca un văl liniștit între mireasă și mire”... Și alte presimțiri se ivesc, sugerându-i lipsa de timp, înainte ca partenerii de cuplu să-și poată șopti, seara, „unul altuia numele”... Tristețea erozitivă și a evanescenței îi sporesc și mai mult „poverile” - cu privire la iminența unor neașteptate-inevitabile detritusuri: „Curând nu vom fi decât sloiuri de gheouă, banchize”, în timp ce „Un dangăt adânc ne străbate, un clopot profund ne-nfioară”, presimțind cum sufletul „răsună ca un clopot plin de singurătate”... Întrebări răscolitoare - cu privire la ireversibilitatea trecerii, pe motivul biblic al lui **Ubi sunt?** - nu-și află dezlegare: „Unde s-au dus zilele tale, răscolitoare seri” - răspunsul venind ca un pandant la **Nevermoore: nicăieri**... Încearcă să verifice preceptul lui **that twam asi** (= acela ești tu constatând că: „acela nu sunt eu și aceasta nu este fața

mea”. Într-un asemenea impas, ruga i se îndreaptă spre **Cel răstignit**, de la care așteaptă tămăduirea rănilor precum și de sila și mila pentru ceea ce este: „o târtură/.../ vinovat și mișel și murdar sub icoanele sfinte/.../ gârbovit și puhav, scuiat și bătrân, scofălcit de riduri”, căutând „o gură de canal în azururi”, dar peste tot „în afară nu e decât/ conturul și umbra conturului/ însemnând niciodată și nicăieri”. Psalmii pe care-i ascultă în **Biserica Neagră** și imnurile de slavă îi strecoară-n orbite „o dulce lumină de înviere”, simțindu-se vinovat „pentru toată istoria lumii”, pentru toate asasinatetele istoriei...

* În final, recurgând la ceea ce se cheamă **cântec contra cântec** (*La chanson contre la chanson*), în postura umilă a unui autor lipsit de talent (= cabotin) ascultă corbul lui Poe denunțându-l drept un **imitator**, ceea ce el, Nichita Danilov nu contestă, recunoscând că într-adevăr vrea să-l imit(e) pe marele Edgar Allan Poe - fapt pentru care a început cu vestimentația și ceea ce cade sub incidența exteriorității...

Cu o asemenea problematică și viziune se prezenta, în 1980, Nichita Danilov contemporanilor săi, uimindu-i prin altfelitatea discursului poetic, orientat spre investigarea sensurilor existențiale aici și dincolo, încercând să afle ceea ce carteziană „cunoaștere fundamentală” care să-l pună în armonie cu întreg universul...

Din păcate, în toate celelalte volume tensiunea este în scădere, căutând noi variațiuni (unele pentru orgă), dar chiar îngerul tămăduitor la care apelează ca să-i răspundă dacă există - îl consiliază să fie mai sigur pe sine... O panoramă a numerelor ce intră rând pe rând unul în altul/ „fără a se mări sau micșora” îi sugerează „legea și destinul”. Încearcă să pătrundă pe o ușă (până atunci inexistentă), descoperind socratic că... nu știe nimic. Într-un spectacol terifiant al căderii îngerilor (niște îngeri ciudați!) se prăbușește împreună cu ei „în veșnica beznă”. Descoperindu-se în postura de „poet al neliniștii” îl zguduie plânsul...

Pot mai departe de „spiritul și ordinea” carteziană a primului volum, Nichita Danilov se afundă, în următorul volum - care dă și titlul antologiei pe care o urmărim - în ceața unor viziuni afine celor ale Apocalipsului, cu care se încheie **Biblia**, încercând o sugerare a stratificărilor eului, imaginând o insolită ființare... Așa cum desprindem din poema **Casa noastră**, aceasta se află acum în întuneric și atât de departe... În spirit heideggerian constată că se **îndepărtează apropiindu-se și se apropie depărtându-se**, ceea ce e frumos spus... Un poem ca **Fiii întunericului** dezvăluie starea sa lirică de acum, când comunică „nu prin limbajul cuvintelor/ ci mai mult prin imagini/ cu trei și patru și cinci dimensiuni,/ care trec dincolo de înțelesul cuvintelor”, redescoperindu-i-se „că nicăieri nu există adevărata întoarcere,/ ci doar o revenire concentrică și depărtată/ sau un fel de pendulare în sfera prezentă/ între un fel de trecut

și un fel de viitor/ dar care nu există/ decât în afara lor,/ astfel că ea nu poate fi/ adevărata întoarcere... Subscriem!

Alte variațiuni pe aceeași temă întâlnim și în **Arlechini la marginea câmpului**, în care lipsa unei perspective a depărtării explică imposibilitatea unei vederi clare a binelui și răului, „par și întregul, lumina și întunericul/ și acest drum nesfârșit/ ce se sporește în toate”. Poetul e conștient de această imposibilitate de a se autodepăși (în plan expresiv) aceasta fiind de fapt „legea alcătuirii (sale)”, el continuând a se surpa „în lăuntru-mi”. Scrie în această ipostază un poem a **lacrimilor în care „totuși tot nevăzutul plânge...”** Simpla lui prezență face ca „lucrurile din jur” să intre în alertă... La împlinirea vârstei de treizeci de ani, asemenea lui Simion Stoilnicu, părăsește masa oaspeților, îndepărtându-se „încet pe un drum de seară”. Pictează în imagini foarte mult peisaje, folosind culori, precum „roșu de purpura”, galbenul, albastrul, dar și albul...

În sfârșit, în volumul de **Poezii**, din 1987 poetul constată cu stupeoare că „poezia (și) trăiește până la sânge/ dragostea nu!” concepând câteva lieduri și elegii, lară a renunța nici la peisaje...

După revoluție, în 1990, Nichita Danilov publică volumul **Deasupra lucrurilor**, neant ce se deschide cu o **Invocație** către „tatăl pretutindeni și tată de nicăieri”, consemnând starea cumplită de singurătate în care „nici nu naștem, nici nu murim!” după care include iarăși o serie de peisaje și peregrinări, cum și un **autoportret încrustat pe o lacrimă**, precum un poem de vară în care circumscrie coordonatele între cele carc-și înscrie prezența: „Înt pământ și cer între mine și neant/ cu construcție un curcubeu de pământ/ și-l seamăn cu iarbă... Ceea ce - se cade a recunoaște - nu este decât lipsit de o elevată semnificație... Remarcăm și **Portret al artistului la tinerețe**, din care reținem prima strofă autoironic-orgolioasă: „Craniul ascuțit ca un ou/ trece pe stradă mare/ poet Nichita Danilov:/ eu merg în urma lui meditez/ citindu-l pe Borges”. De la care - are învățat o lecție despre orgoliu și... nemurire. Mai mult ne impresionează însă mărturisirea dintr-o altă poemă: „Sufletul meu scârbit/ toate legile lumii/ nu înțelege decât logica lor celor umili a celor nebuni și ridicoli”.

Ultima culegere antologată este **Mirele** o din 1995, care debutează cu un **Peisaj alcoolic** împărtășind celui care vine convingerea „Trebuie să ai o inimă de piatră/ ca să poți vi pe pământ”... Impresionant este și aici numărul mare de peisaje... Notabilă mi s-a părut această consemnare a unui **asfințit**: „Întunericul coboară în mine/ îmi sficuie coastele ca un bici/ roagă suflete, pentru mine/ sunt păcătos păcătos/ păși în întuneric, pe ușa din dos”, cum și această autoporuncă finală: „împrăstie-te/ și atunci vei pretutindeni/ și atunci nicăieri nu vei fi” - cu care ne place să încheiem lecturile noastre comedia în opera poetică a lui Nichita Danilov - remarcabil al grupării optzeciste, a cărui a litate merge în direcția unei poezii de investigație a sensurilor și semnificațiilor existențiale (id conexate condiției umane).

BIBLIOTECA

„ALEXANDRU CIORĂNESCU“

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

În ultimii ani Dumnezeu mi-a dăruit Un Mare Prieten, un om al nepieritoare vârstă de aur a lumii vechi, un patriarh în a cărei lumină înțelepciune Domnia Sa a binevoit să mă steze, transubstanțându-mi ființa nevolnică și cându-mă să înțeleg altfel cele văzute și evăzute. Niciodată altcineva în această existență nu m-a încurajat precum Alexandre eize (nu pot în aceste clipe, de după aflarea orții sale, să-l evoc decât ca pe o ficțiune!) să tez să trăiesc în deplin și absolut acord cu sine, vinovat-nevinovatul atător pulsioni și episme cheltuite nebunește ori ratate sub valul și repede pieritoare, spartă de verdele auctior al stâncilor de gnais...

ALEXANDRU CIORĂNESCU (n-aș fi ezut vreodată să scriu despre Domnia Sa ca nemernic) m-a adoptat din prima clipă în re ne-am văzut, în 1991, în poarta Casei rintești din Moroienii Dâmboviței. Am trăit plo amândoi un frumos vis al utopiei existen- or multiple... Empedocle se arunca sub ochii și în flăcările Etnici, volatilizând în flacăra irii pure pojarul celei mai frumoase limbi nănești pe care am auzit-o rostită de când M-a asigurat, citindu-mi în ochi încântata me că, în fapt, limba învățată în casa părin- scă îl vorbește, nu l-a uitat niciodată în cei de ani de exil. Vinul rubiniu pe care ni l-a nat în pahare luminoase, cum zilele de basm acelei toamne de septembrie, un localnic, și care l-am sorbit transportați, i s-a părut mai decăt cel pe care i-l oferise într-o „banală brejurare“ regele Juan Carlos!

Mi-a vorbit atunci savantul umanist Ale- xandru Ciorănescu despre Vintilă Iloria și des- meritul părinților Domniei Sale, nobili das- de țară, care au ținut în școală nouă copii, pre proiectul donării casei părintești statului pân născut după Revoluție și transformarea steia în Casa Memorială „CIORĂNESCU“. o vioiciune de superb atlet, sărind din trecut rezentul imediat, mi-a povestit cu un humor astator cum i-a fost furat portofelul pe Ac- bitul Otopeni și cum și-a dat seama de iscu- subtilizare când a trebuit să plătească o a frugală într-un restaurant din București! a obiceiul să facă exemple din lucruri și e mărunte pentru marile volute ale Desti- ni. „Când știi ca mine că ai știut și nu mai pentru ce ai mai purta pică lumii că vrea să și ea ce ai în buzunare?“

*

Eu nu sunt bogat dar nici sărac nu sunt! Aș să aduc din insulele Canare câte două oplare din cele vreo patru sute de cărți e de mine; un exemplar să-l dau Bibliote- academiei Române și altul să vi-l dăruiesc aici, la Moroieni, poate vă trebuie... Co- iștii știi că mi-au distrus în România o bi- ecă de peste 20.000 de volume; mi-au is familia, mi-au stricat rostul, mi-au furat

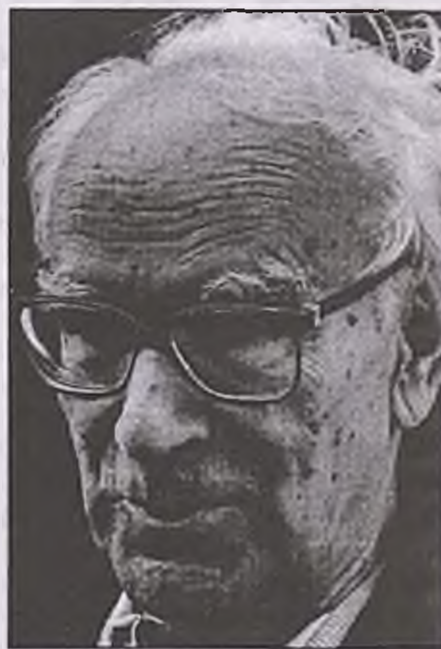
casa. Și casa asta o să v-o dau tot vouă! Inten- ționez să aduc cu avionul, în valiză, din Canare cărțile și o serie de tablouri, stampe, medallii și diplome dar nu mi se dă voie să car mai mult de 20 de kilograme de „bagaj“. Statul român nu e deloc interesat...“

Nu mai mi-aduc deloc aminte cum ne-am despărțit în acel septembrie al primului an al ultimului deceniu al Secolului Douăzeci, care ne înfășurase magnetic în mantia lui..., dacă ne- am mai despărțit, dacă mai era posibil! Nici unul dintre noi nu putea admite așa ceva. Des- părțirea definitivă e o minciună!“ Când te întâl- nești cu cineva care te scurtecircuitează cu un soi de farmec avar și nu te întorci, ca după o femeie, nu-i ații calea!, ceva începe să scârțâie la osia lumii; cade chiar șina de fier cu care ro- tarul a încins inima lemnului bun al obezilor“.

*

Când a revenit în România, în anul următor, și de atunci în fiecare vară, până în 1998, stând câte o lună, o lună și jumătate, în București, Moroieni, Bușteni, mi-a mărturisit că a venit ca să-și scrie amintirile, pe care nu poate să le „provoace“ în nici un chip altundeva. „Fiindcă n-am ținut jurnal, mi-e greu să reconstitui unele fapte dacă nu revăd locurile. Uite n-am putut să scriu despre anii de liceu până n-am călcat din nou cu piciorul locurile din preajma Bisericii „Mavrogheni“, unde se află și mormântul lui Heliade Rădulescu pe care mă jucam ca un bezmetic în copilărie! Tot pe acolo, cred că știi locul, s-a aflat și Tipografia Curierului de ambe sexe.

Alexandru Ciorănescu era un om de o jovia- litate și o directete a raporturilor cu semenii absolut fermecătoare, nobiliare! N-avea nici un fel de falsă morgă. Venca cu o înțelegere supe- rioară a rosturilor cunoașterii; părea că își este suficient sieși, dacă nu și lumii înconjurătoare; conștient de o valoare pe care aproape nu mai punea preț. În ceasurile dăruite ale întâlnirilor noastre mi-a încredințat sumedenie de „secrete“ ale profesorilor și „adversarilor“ săi, multe apu- cături și metehne pe care le-a urit la unii în tinerețea sa, dar pe care, cu înțelepciunea pe care a căpătat-o cu timpul, înclină să nu le mai judece în nici un fel. „Vezi dumneata, dacă nu a fost altfel, înseamnă că așa a trebuit să fie..., cum să fi fost? Unii cred și astăzi că eu am fost protejatul lui ? care s-a purtat cu mai multă onorabilitate cu mine decăt alții, iar eu, drept recunoștință, când mi-a propus să ordonez un material pentru el, l-am refuzat categoric; în schimb am avut grijă, și nu fără profit, de Biblioteca lui de la Școala Românească din Paris, astăzi pierdută iremediabil, fiindcă a fost scoasă la meaz și vândută la kilogram de co- muniști! Trebuie să-ți spun că nu l-am înghițit de loc pe Graur și nici el pe mine! Rosetti, când ne întâlneam la conferințe în străinătate, o dată la Veneția, apoi nu mai știu unde, nu mă slăbea

o clipă. Pe de altă parte, în țară, n-a vorbit ni- ciodată despre mine; ca și cum nici n-aș fi existat! Ca să înțelegi dumneata, eu m-am sta- bilit în Insulele Canare, cât mai departe de Euro- pa (și englezii spun că sunt vecini cu Euro- pa!), fiindcă mi-era teamă că mă lichidează fiara comunistă. Până și acolo am avut o codiță, un ins căruiia îi dădeam să mănânce și de care am reușit să scap, luându-l într-o zi din scurt... În realitate am pașaport francez, dar locuiesc în Tenerife unde am o casă și un refugiu de va- canță. Canarele sunt Câmpiile Elizee! Nu știi? În tot timpul anului te poți scălda în ocean, în vreme ce, deasupra, la 1400 de metri, se schiază!“

*

În 1996 am călătorit împreună cu Alexandru Ciorănescu și Costache Olăreanu de la Sibiu (unde participase la o întrunire a diasporei) la Târgoviște. Nu mai făcuse drumul ăsta de mai bine de cincizeci și ceva de ani, dar cunoștea mai bine ca mine numele locurilor pe unde treceam. La Topoloveni, satul lui Ion Mihalache, a ținut să oprim, poate să aducă un omagiu tacit marelui om politic, ridicat ca și tatăl său cu care fusese bun prieten, din rândul curaților dascăli de țară. În mașină, tot drumul, a continuat, de unde lăsasem discuția în urmă cu un an, să depene amintiri din cele vremi. Retrația cu intensitate anii studenției, evocând cu simplitate pioasă figurile unor dascăli iluștri, precum Nicolae Cartojan, Alexandru Marcu, George Oprescu, Nicolae Herescu, Ovid Den- susianu, Tache Papahagi, Demostene Russo, C. C. Giurăscu, Nicolae Iorga... Își amintea cu lux de amănunte, mai cu seamă, împrejurările gra- tie cărora a intrat providențial în posesia unor cărți rare, pe care le-a pierdut, mai apoi, irepa- rabil prin: distrugerea Bibliotecii sale din București de către comuniști. Era evident intri- gat de dezinteresul guvernanților de atunci față de soarta Bibliotecii sale din Tenerife pe care ar fi vrut să o aducă, împreună cu alte documente, în întregime, la București. Se gândea serios, la acea vreme, la această variantă, și cam tot atunci s-a realizat la Moroieni, după planurile Domniei Sale, un monument funerar în apropierea mormintelor părinților săi. Iritat la

(continuare în pag. 18)

un moment dat de discuția noastră, care luase o turnură politică, ne-a spus: „Dragă, noi am sperat mult după Revoluția din Decembrie (vorbea despre românii din străinătate) în schimbarea României! Dar lucrurile nu merg cum trebuie! Sunt dezamăgit! Uite, eu am adus din Biblioteca mea din Tenerife întregă colecție a revistei „Vlăstarul”, colecție pe care nu o posedă în întregime nici Biblioteca Academiei, și am dăruit-o unei instituții de cultură din țară. Când am venit anul trecut cu un interes să cercetez colecția, nu am mai găsit-o! Cineva a furat-o, nu? Cum e posibil așa ceva, poți să-mi spui dumneata ca om tânăr?” Era categoric contrariat și revoltat, incapabil să înțelegă cum poate cineva să scoată dintr-o colecție a unei Bibliotecii ceva dăruit pentru folosință publică. Era uluit de-a dreptul de mentalitatea barbară a unora dintre conaționalii noștri care pretind ca un dar să fie făcut cu acte în regulă. „N-am făcut nici un act cu ei, ce act să fi făcut, dacă le-am dăruit-o fără nici o pretenție!?”

*

Mă repezisem la Sibiu, în 4 septembrie 1996, spre a-l conduce pe Alexandru Ciorănescu la Târgoviște, unde a doua zi urma să i se confere titlul de cetățean de onoare al Cetății. I-am vorbit în treacăt de intenția notabilităților urbei de a conferi aceeași distincție și M.S. Regelui Mihai I, fost elev, cum bine se știe, al celebrului Liceu Militar „Nicu Filipescu” de la Mănăstirea Dealu din apropierea Târgoviștei. Mi-a deslușit că gestul, onorant pentru oricine alteineva, nu poate fi acceptat din perspectiva Casei Regale, întrucât nici o instanță, aici pe pământ, ca uns al lui Dumnezeu și monarh al tuturor românilor, nu-l poate desemna în vreo alta calitate pe rege, necum în cea de cetățean, fie el și de onoare! Avea, desigur, dreptate, însă

nimeni nu avusese până atunci, în febra pregătirilor pentru sărbătorirea a 600 de ani de atestare documentară a Târgoviștei drept capitală a Țării Românești, puterea judecătii simple, ori știința protocolului, să sesizeze absurdul situației. Cu prilejul înmânării diplomei și medaliilor de „cetățean de onoare” al Cetății lui Petru Cercel, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul, Alexandru Ciorănescu a rostit o alocuțiune în care a elogiat cu emoție figura tatălui său, „dascălul de țară” Ion Ciorănescu, căruia, citez, „eu îi datorez totul”. Alexandru Ciorănescu a revenit în țară în 1997, oferind Primăriei Municipiului Târgoviște Diploma sa de cetățean de onoare al orașului Santa Cruz de Tenerife, bătută în argint, dimpreună cu monumentală lucrare Canarieni în istoria Americii la care a tradit mai bine de zece ani; el însuși fiind considerat de spanioli un ilustru fiu adoptiv al locurilor, în cinstea căruia de pe atunci o stradă care duce la Ocean îi purta numele: „ALEXANDRO CIORANESCU”

*

Am vorbit îndelung cu Domnul Ciorănescu, la Târgoviște și în casa surorii Domniei Sale, Doamna Academician chimist Ecaterina Ciorănescu-Nenițescu, din București, despre câte toate; despre copiii Domniei Sale, despre nepoți, Sorbona, teatre, America Latină, Ariosto, femei, Columb, poezie și utopii, însă în ultima vreme se întorcea cu o anume dușmănie la prezent, fiind mai ales necăjit de faptul că nu progresa pe cât ar fi vrut în redactarea volumului doi al *Amintirilor...* Se gândea să le dicteze cuiva, însă părea mai mult speriat decât decis de o asemenea variantă. Poate ca o revanșă, ale cărei consecințe nu le bănuia atunci, mi-a încredințat în exclusivitate pe bandă magnetică câteva prețioase evocări ale unor întâlniri cu Elena Văcărescu, Constantin Brâncuși, considerații despre Victor Hugo, folclorul românesc

și poezia românească actuală. Am de la Domniei Sa cărți cu autograf din Biblioteca personală inedite și mai multe seturi de diapozitive realizate de Dumnealui și soție în Brazilia, Paraguay, Argentina, Mexic...

Din păcate întâlnirea noastră din 1997 (atât de greu de admis acest straniu adevăr pământesc!) a fost să fie și ultima. În 1998, a revenit în țară doar pentru trei zile. Nu ne-am putut vedea din cauza unei călătorii pe care... însumi o făceam tocmai atunci în Spania!

Vestea morții sale (19 nov. 1999, Santa Cruz de Tenerife) a venit ca un trăsnet, tocmai când lucram la întocmirea unei sinteze a activității fratelui său, George Ciorănescu dintr-proiectată carte, având în față prin ce joc al întâmplării pure ori al premoniției superioare tocmai volumul I, *Viitorul trecutului*, ultimă carte pe care mi-a dăruit-o cu autograf, și pe care am subliniat în 1996 locul geografic al *Câmpiilor Elizee* în viziunea sa, care s-ar cofunda cu insulele periferice care se găsesc în Oceanul Occidental, dincolo de coastele Spaniei, identificate cu Insulele Canare! Pentru Lucian din Samosata acest ținut „se bucură de un aer înmiresmat, de pajiști și de crânguri pline de păsări cântătoare. Bătrânețea nu este acolo cunoscută, fiecare păstrând vârsta cu care a debarcat. Rodul vici se coace de douăsprezece ori pe an, iar acela al livezilor de treisprezece ori (...). Spicele nu au boabe, ci pâini gașcoapte; iar în jurul orașului capitală curg șaptezeci de râuri de lapte și opt de vin”.

În acel paradis al dreptilor odihnește acum și Alexandru Ciorănescu, ultimul mare bădăcin din familia de spirite exemplare ale culturii române din care mai fac parte Mircea Eliade, Emil Cioran și Eugen Ionescu...

„Aux Yeux du souvenir que le monde a petit!”

teatru

Am văzut de curând, la sala Studio a Teatrului „Nottara”, un spectacol intitulat *În spatele măștilor*, al studenților din anul al IV-lea, Actorie, clasa conf. univ. Catrinel Dumitrescu, conf. univ. Emil Hossu (Universitatea Hyperion), realizat - cu farmec și cu știința folosirii detaliului comic - de Catrinel Dumitrescu. Două piese de Dumitru Solomon - *Prințesa și porcarul* și *Cele două privighetori* - au fost „combinat” cu meșteșug de către aceeași actriță, astfel încât să devină un întreg. Puține „burși” și aproape nesensibile fisuri! Textul astfel constituit dă posibilitatea viitorilor actori de a face adevărate năstrușnicii pe scenă, de a da viață unor personaje nostime, pline de temperament. Ceea ce, în mare parte, se și întâmplă. Actrița-regizoare „compune” cu fantezie situații posibile, creează relații. Interpreții se lasă modelați cu grijă, intră cu ușurință în joc, au candoare și naturalețe. O adevărată sara-bandă de momente vesele amuză înveselește spectatorii. Replicile spumoase, dar și pline de tăle - pe alocuri, discrete lecții de gramatică, de conduită, de morală - sunt rostite, în bună măsură, cu simplitatea cuvenită așa încât să nu plictisească. Parodierea felului în care prezintă Andreea Marin emisiunea tv, „Surprize, surprize”, a unor telenovele sau a modului în care pocim limba română împrumutând fără discernământ cuvinte din limbile străine la modă este făcută cu grație, accentuând hazul multor scene. (E drept că sunt și lucruri care ar fi putut să lipsească, de pildă *Împărăteasa* cu interpreta sa cu tot - Despina Moiceanu -, precum și unele „cântecole”...)

Decorul și costumele începând din ceea ce s-a fost găsit la repezeală în magazia Teatrului „Nottara”, fără a deranja prea tare, lasă totuși impresia de sărăcie.

AMUZANT, DEZINVOLT

de MARIA LAIU

Ei, și dacă până aici, mai toate au fost bune și frumoase, să vedem ce putem spune despre calitatea celor care peste puțină vreme vor căpăta statut de actori profesioniști, despre felul în care studenții și-au însușit învățătura pe parcursul a patru ani, plătiți din greu (fiind vorba de o facultate particulară). Întâi și întâi, trebuie să mărturisesc, cu părere de rău, că nu am recunoscut nici o voce cât de cât cultivată, un gest elevat (sau, cel puțin, căutat). Interpreții trec otova prin scenă ca pe bulevard. Tipă și când e, dar mai ales când nu e cazul. Candoarea, dezinvoltura (și chiar talentul onor) nu înscamnă nici măcar icsusință, darmitte profesionalism! Lipsa unei minime experiențe scenice este evidentă și de aceea întreaga reprezentație are un puternic aer amatoricesc (permis, poate, în anul I, însă nu și în al IV-lea). Este amuzant acest spectacol, bine încheșat regizoral, dinamic, dar nicidecum scriitor sub raportul interpretării. Sigur că o consolare ar putea fi faptul că nici la Studioul Casandra (al UATC) nu vedem decât rareori lucruri cu mult diferite, însă asta nu poate fi o scuză pentru nimeni. Mai multă atenție acordată - și din partea studenților, și din cea a pedagogilor - orelor de dicție și de mișcare se dovedește absolut necesară. Spun asta nu pentru a minimaliza calitățile evidente ale acestui spectacol,

Anul al IV-lea, Actorie
(Universitatea Hyperion)

ci pentru că niște semnale de alarmă trebuie tras. Și nu doar în perimetrul învățământului particular teatru, ci și în al celui de stat.

NIMENI NU VREA SĂ FIE ROMÂN

de ILINCA GRĂDINARU

Decembrie este luna cadourilor. Nu demult, pe întâi, s-au adus onorurile cuvenite Zilei Naționale a românilor. În curând, îi va urma aniversarea a zece ani de la revoluția din 1989 și, într-o altă ordine de idei, șiragul evenimentelor religioase încununat de povești și daruri: Moș Nicolae și Moș Crăciun. Finalul va fi grandios și, după ultimele prognoze, nu apocaliptic, căci de pe urma Revelionului 2000 nu ne vom alege, se pare, nici măcar cu o mahmureală, conform ingenioasei invenții autentice rusești a vodcăi fără efecte secundare. Date fiind împrejurările ne vom vedea siliți să mai petrecem un început de an rusofil, cu două degete încrucișate la spate, evident, ca să nu ne meargă la fel și mai departe...

Dar pentru a schimba tonul din timp, Cinemateca română ne-a propus un moment comemorativ adresat celor prea puțin nostalgici și spiritului autohton, rariii patrioți. Evenimentul poartă un nume de rezonanță dadaistă și cazul în discuție deține originalitatea avangardei. Semnătura îi aparține lui Gopo, iar inițiativa aniversării celor zece ani de la moartea și nedreapta trecere în uitare a artistului au avut-o, domnul Bujor Țepeanu, directorul Cinematecii române și soamna Irina Coroiu, critic de film, șef al departamentului pentru cultură cinematografică la aceeași instituție. Ion Popescu Gopo a fost primul deocamdată, ultimul mare realizator de filme de animație din România. Domnia sa a fost abolită și în cadrul festivalurilor internaționale de filme, începând cu Marele Premiu de la Cannes, în 1957, cu *Scurta istorie*, a concentrat întreaga atenție a opiniei critice mondiale asupra omului său încercând să silabisească prima literă a unui alfabet universal. Căci pentru cunoscători

numele creatorului este sinonim cu personajul pe care l-a lansat, exponent, spun unii, al spiritului românesc, etern povestitor și creator, însă, al umanismului din fiecare dintre noi.

Dar, în seara omagială care a încununat un întreg noiembrie consacrat marelui creator, am putut revedea sau întâlni pentru prima dată și interesante experiențe cinematografice ale regizorului Ion Popescu Gopo. Prin intermediul unei vizitini parodice a poveștii lui Ion Creangă, filmul realizat în 1965, *De-aș fi... Harap Alb*, se alătură unor încercări anterioare ale artistului de a realiza film fantastic și chiar științifico-fantastic. Imaginația spectaculoasă, distribuția inspirată ca și decorurile semnate de Ion Oroveanu nu au reușit însă să compenseze lipsa oricărei tradiții autohtone în domeniu, fapt ce își spune cuvântul prin deficiențele structurii și stilul de filmare impersonal, cu scop doar descriptiv. Deși genial, deși un artist total, a fost totuși imposibil pentru Ion Popescu Gopo să reinventeze în spațiul autohton toate resorturile unui gen, așa cum a reușit de altfel să facă pentru animația românească. Și, se pare, în urma evenimentului la care am luat parte, că strădaniile sale ar fi fost oricum zadarnice, căci nici artiștii și nici publicul românesc nu sunt interesați de a evalua măcar interior valorile ce i-au precedat în timp. Ei sunt cei ce au condamnat la mediocritate și, până la urmă la eșec, tributul închinat marelui creator Ion Popescu Gopo. Cu o imensă tristețe am părăsit la final sala aproape goală amintindu-mi forfota festivă ce o populase cu numai o săptămână înainte, la aniversarea lui Vasili Șukșin. Și vă asigur că nu vodca a fost responsabilă de eferescența aceluși moment.

fapte culturale

Salonul literar „Dragosloveni, 1999“

Desfășurat în zilele Festivalului Internațional al Viei și Vinului „Bachus '99“, Salonul Dragosloveni din acest an, ediția 29, s-a desfășurat între 28 și 30 octombrie la Focșani și Dragosloveni.

Prima zi, 29 octombrie a adunat într-un atelier național redactori și redactori-ți de la revistele „Viața Românească“ și „Luceafărul“ (Marius Tupan), „Cronica“ (Valeriu Stancu), „Bucovina literară“ (Ion Belmu și Mihai Vicol), „Minerva“ (Corneliu Antoniu și Apostol Cotușiu), „Paralela 45“ (Călin Vasile), „Porto Franco“ (Sterian Vicol), „Dumbrăveni“ (Constantin Cărbărau).

Au participat, de asemenea, scriitorii

de la Salonul literar din Focșani și pentru revista „Amphitruon“ (Râmnicu Sărat), Dumitru Prica. Din Moldova au participat scriitorii Leo Butnaru și Virgil Dumbrăveanu.

Au fost lansate volumele *Grijania* de Liviu Ioan Stoiciu, *Rătăcirăa Domnului* de Marius Tupan și volumul prozatorului vrâncean Culiță I. Ușurelu, *Cerșetori în Ioden*.

La Dragosloveni s-au înmănat premiile „Al. Vlahuță“. Juriul, alcătuit în acest an din scriitorii Liviu Ioan Stoiciu, Valeriu Stancu și Corneliu Fotea, a atribuit premiile „Vlahuță“ lui Ionel Băndrabur, pentru întreaga activitate literară (romancierul a împlinit de o vreme 70 de ani) și poetului Apostu Vultureanu, pentru volumul de debut *Neliniștea plecării*.

Biblioteca noastră

- 1) *Pantelimon 113 bis* (Ioan Es Pop), versuri, Editura Cartea Românească.
- 2) *Micul palat baroc* (Bianca Balotă), proză, Editura Universal Dalsi.
- 3) *Luni paralele* (Dumitru D. Ifrim), versuri, Editura Continent XXI.
- 4) *Măgarul îndrăgostit de vierme* (Arcadie Suceveanu), versuri, Editura August.
- 5) *Dimineți* (Valeria Toma), versuri, Editura Semne.
- 6) *După cuvântul Tău, voi arunca mrejele* (Constantin Mocanu), proză, Editura Alpha.
- 7) *Omul înarmat* (Florin Mertoiu), proza, Editura Pelican.
- 8) *Singurătatea de după călătorie* (Ion Cozmei), versuri, Editura Junimea.
- 9) *Trecute anotimpuri* (Martin Frei), versuri, Editura Verba, München.
- 10) *Austru* (Florența Albu), versuri, Editura Eminescu.
- 11) *Visul și masca* (Vito D'Armento, traducere Sever Avram), versuri, Editura Sylvi.
- 12) *Patimi după mine* (Viorica Rădoi), versuri, Editura Novelinet.

fără comentarii

„Se observă, în poezia Denisei Comănescu, atingerile de universul înconjurător, desele introspecții într-un registru al cunoașterii în general și al cunoașterii de sine în special. Spectrul luminii degajată de această poezie, este, cred, chiar cheia cu care efemerul sau vremelnicul se desparte de peren și statornic, ca pârghii ale ritualului cunoașterii... O cunoaștere în care poeta se oferă ca model, fără pretenții, dar convinsă de tăria impactului cu cuvântul, de utilitatea discursului cu împrejurul existențial, cu basmul care le poate împăca pe toate, deși mereu rămâne partea de neîmplinire, de veșnică nădejde, sau, cu alte cuvinte, deșertul dintre pământ și cer!“

Utopie și contrautoapie în general - poezia a fost și rămâne privită ca un fenomen dispensabil sau ca un surplus al spiritualităților noastre. Cu toate că, în realitate, numai poetul își îngăduie (și poate îngădui) revolta împotriva anexării la social, numai el atinge sfâșierile lăuntrice și numai el își poate lumina cu adevărat porția de libertate hărăzită. Dintr-o asemenea perspectivă poezia Denisei Comănescu pare o oază de farmazonic menită să convingă dar și să atingă hieraticile tărâmurile orfeice“

(Ioan Țepelea - „Unu“)

ariano suassuna:

„N-AM VĂZUT NICIODATĂ UN GENIU CU GUST MEDIU“

Unul dintre cei mai importanți dramaturgi și romancieri brazilieni contemporani, Ariano Suassuna (n. 1927) - din al cărui roman, Piatra Regatului, revista „Luceafărul“ a publicat un fragment - a fost, până în primăvara 1999, Secretar pentru Cultură al statului Pernambuco.

Din interviul pe care îl reproducem mai jos - acordat lui Gerson Camarotti, de la revista „Veja“, în 31 iulie 1996 - reies cu prisosință atât spiritul original și „iconoclast“, cât și umorul și pasiunea marelui scriitor, multe dintre ideile sale potrivitându-se, parcă, și realităților românești.

Gerson Camarotti: Vi s-a conferit premiul Sharp pentru teatru, dar l-ați refuzat. Care a fost motivul?

Ariano Suassuna: Un premiu numit Sharp, sau Shell, să mă ferească Dumnezeu! Nu-mi trebuie. Găsesc urâte numele astea. Nu accept premii din partea unor întreprinderi legate de grupuri multinaționale. Nu-mi trădez poporul și nici nu sunt de vânzare. Știu că, după modelele actuale de gândire, pot fi socotit un „dinozaur al anilor '50“. Dar nu mă deranjează. Prefer asta, pactizării cu starea de spirit în care gradul de dezvoltare al unei țări, inclusiv cel cultural, se evaluează după numărul de sticle de Coca-Cola sau de restaurante McDonald's. Globalizarea este o armă pe care țările bogate o folosesc ca să-și perpetueze dominația asupra celor sărace. Sponsorizarea de către societăți multinaționale a evenimentelor din țara noastră este o tentativă de a amorți rezistența poporului și a înjosi cultura braziliană prin mituirea intelectualilor.

G.C.: Ca să sprijine proiectele Secretariatului pentru Cultură al statului Pernambuco acceptați totuși o finanțare de la Parmalat, întreprindere multinațională.

A.S.: Trebuie să faceți distincția dintre Ariano Suassuna, scriitor și cetățean, și Ariano Suassuna Secretarul de stat. Nu sunt un aiurit. Am fost de acord ca Parmalat să sponsorizeze spectacole realizate de Secretariatul pentru Cultură. Dacă societățile multinaționale vor să dea bani ca să sprijine activitatea Secretariatului, accept. Altfel, ar însemna să fie pedepsit guvernul și populația din Pernambuco. Dar cetățeanul Ariano are dreptul să refuze un premiu pe care nu-l consideră demn de el. În acest caz, eu sunt singurul pedepsit. Asta nu înseamnă că n-aș vrea să mi se acorde premii. Un premiu, mai ales, mi-ar plăcea să-l capăt - și cred chiar că-l merit. E vorba de premiul Camões, acordat de guvernul portughez scriitorilor de limba noastră. Pot chiar să fiu prost înțeles, ca un individ vanitos. Dar premiul Camões l-aș accepta cu cea mai mare ferocitate din lume.

G.C.: Ați fost deja taxat drept monarhist. E adevărat?

A.S.: Poate că așa fi, în alte împrejurări. Din punct de vedere estetic, găsesc că Monarhia e mai frumoasă decât Republica. În general, simpatia pe care o au oamenii față de Republică se datorează faptului că ei identifică acest regim cu democrația. Dar cele două tiranii mai violente din secolul al XX-lea, stalinismul și nazismul, au fost opera regimului republican. Chiar dacă sunt scriitor - și visător -, știu că problema socială nu se rezolvă prin estetism. Am rămas credincios familiei imperiale braziliene pentru că descinde din ducele de Orléans, care s-a situat alături de revoluționarii francezi, fiind apoi ghilotinat. Dar am suferit o decepție foarte mare. O aripă a familiei imperiale braziliene aparține grupului de extrema dreaptă TFP (Tradiție, Familie și Proprietate). Alta e neoliberală - ceea ce pentru mine e și mai rău. Neoliberalismul influențează cultura braziliană, de vreme ce mass-media îi acordă sprijin. Prin arta aceasta a maselor vor să uniformizeze și să aplatizeze toate culturile lumii.

G.C.: Explicați mai bine ce înțelegeți prin neoliberalism cultural și masificarea culturii.

A.S.: Masificarea caută să coboare calitatea artistică la nivelul gustului mediu. În artă, gustul mediu e mai nociv decât prostul gust. Câteva mari genii ale literaturii universale aveau prost gust, ca Balzac. Dar n-am văzut niciodată un geniu cu gust mediu. Nu simt animozitate față de nici o formă culturală a vreunei țări. Dar sunt contra culturii de mase pe care vor să o răspândească. Actualmente, americanii nu au nevoie să trimită nici portavioane, nici flote, ca să domine Brazilia. Îi trimit pe Michael Jackson și Madonna. În felul acesta ei subminează temeliiile manifestărilor fiecărui popor. Asta nu înseamnă a fi universal. Pentru mine, universali sunt Cervantes, Bach, Beethoven. Michael Jackson e artă de mase care urmărește să facă cea mai proastă caricatură a universalului: cosmopolitismul.

G.C.: Ce aveți contra lui Michael Jackson?

A.S.: Sunt contra lui fiindcă n-are va-

loare, nu fiindcă e american. Zilele trecute țineam o prelegere, când un profesor francez a spus că e de acord cu mine, dar că, dacă ideile pe care le susțin se vor propaga, nu vom ajunge niciodată la globalizare. Și a adăugat că sunt nedrept față de Michael Jackson, pentru că e un mare balerin. Am răspuns: „Pentru mine, mari balerini sunt Nurciev, Barâșnikov, Nijinski. Michael Jackson e de categoria a patra. În plus găsesc că globalizarea culturii e ceva cât se poate de rău“. Evident, sunt în favoarea internaționalizării culturii, dar nu prin eliminarea particularităților locale și naționale și privirea ei de caracteristici proprii.

G.C.: Ce exemplu există astăzi în Brazilia pentru această privire de caracteristici proprii?

A.S.: Beto Carrero. Să mă explic. Cel mai mare monument produs de imbecilitatea umană în domeniul artelor plastice a fost Disneyland, exact opusul Atelierului de ceramică Francisco Brennand, din Pernambuco, sau al Catedralei lui Antonio Gaudi la Barcelona. Putem împărți în două grupuri persoanele care se ocupă de artă în țara noastră. Unul urmează linia Disneyland, a cărei echivalent brazilian se numește Beto Carrero World. Celălalt urmează linia Săturatului de la Congonhas, al lui Aleijadinho, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Minas Gerais. Cine caută să facă rock brazilian aparține partidului lui Beto Carrero. Marile festivaluri de rock din Brazilia numesc Rock in Rio sau Hollywood Rock. Pe linia lui Aleijadinho se află Cavalcade din Pirinópolis, în Goiás. A.S. E un spectacol extrem de frumos din punct de vedere plastic, o moștenire iberică, arabă, indigenă neagră „Rodeios“ din Beto Carrero World sunt o versiune caricaturală și falsificată a cavalcadei. E semnificativ faptul că se numesc rodeios și că personajele poartă pălămi texane.

G.C.: Vorbiți de rău rock-ul. Socotit nocivă chitara electrică?

A.S.: Odată cineva mi-a spus că chitara electrică e doar un instrument muzical. Pentru mine contează ce se află în spatele ei. Este un stindard al privării Braziliei de caracteristicile ei. În plus, tipul de muzică pe care îl prefer nu se armonizează cu muzica chitară. Cântați Villa-Lobos la chitară. Ieșe o porcărie. Îmi place vioara, scripca, chitara braziliană, violoncelul, lăuta, orchestra simfonică.

G.C.: Sunteți împotriva tendinței muzica regională să încorporeze elemente din exterior, cum se întâmplă în Bahia?

M DE LA DANTE (II)

de RADU CERNĂTESCU

Semnul indubitabil că Dante cunoștea indicibila „taină a zilei întâi” a Genezei, care face din *Mi* (מ) nu doar un nume secret al lui Dumnezeu, ci și o promisiune a atingerii prin cunoaștere a Marelui Mister este această misterioasă literă *M* din pasajul mai sus citat, literă care îl indică și la florentin, într-un mod aproape explicit, „pe Cel-ce-către-sine-îmbie” (v. *supra*).

Dovada că semnul de egalitate pus între *M*-ul dantesc și divinitate are o emergență pur kabbalistică o vor aduce toți cei care, după Dante și independent de el, racordăți la aceeași tradiție mistică, au folosit respectiva literă ca pe un *signum* al misterului divin. Așa de pildă, la Paracelsus, care a studiat Kabbala cu abatele Trithemius, fundamentul cosmosofiei sale este un *principium M*, „prin care - spune el - trăiește firmamentul. Dacă el n-ar fi, acesta ar pieri. Noi îi spunem *M*, căci nimeni n-a fost făcut în univers mai presus de acest lucru (...) Observați deci cu atenție că noi indicăm prin *M* nu ceea ce se naște din firmament, nici ceea ce emană de la el, nici ceea ce este transmis de el. Dar e un lucru sigur faptul că acest *M* menține toate creaturile, atât ale cerului, cât și ale pământului și că, mai mult, toate elementele trăiesc în el și prin el” (A. Ph. Theophrasti Paracelsi, *De summis Naturae Mysteriis*, Basilae, per Petrum Pernam, 1570, p. 81).

Ulterior, în rumoarea rozicruciană a secolului al XVII-lea, alte voci vor face auzit cel mai scurt apelativ divin, resuscitând încă o dată taina literei *M*. Astfel, în celebrul manifest al Fraternității Crucii cu Trandafir, *Fama Fraternitatis*, tipărit în limba germană, întâi la Cassel, în 1614, se vorbește despre o „universală carte *M*” (*Liber M: das Buch der Welt*), care ar fi una dintre cărțile sacre găsite în cripta legendarului întemeietor al Fratriei Rozicruciene, Christian Rosenkreuz. Respectiva „carte *M*”, a cărei citire, se spune în *Fama*, i-ar fi ascuțit spiritul și lui Paracelsus, expune într-un mod tainic „chipul și tiparul lumii întregi” (*der ganzen Welt Bild und Gleichnis*).

Semnul acesta de egalitate pus de rozicrucieni între numele divinității (ca *principium M*) și o atotcuprinzătoare carte sacră, își are originea tot în speculațiile Kabbalei iudaice. Încă de timpuriu, kabaliștii, între care Ramban și Gikatilla, au privit întregul text al Torei ca pe un singur nume al lui Dumnezeu. Plecând de la premisa că Tora a fost scrisă inițial fără spații între cuvinte, teoria a impulsionat și justificat transmutările literale ale Kabbalei, căci după separarea cuvintelor, Cartea Sfântă devenea o „succesiune de nume esoterice” (*'al dereh ha-shemor*) ce ascund „cărările ce duc la misterul înțelepciunii Supreme” (cf. *Zohar*, I, 145 b).

Din *bibliotheca philosophica* a rozicrucienilor, *Liber M* a trecut în lucrarea lui John Heydon, *Holy Guide*, London, 1662, cu tot cu prestigiul apartenenței sale la o tradiție iudaică: „noi (rozicrucienii) avem o parte din opera lui (Solomon), care pentru voi este pierdută, și

anume rozicruciana *M*, în care Solomon scrie despre toate câte au fost, sunt și vor fi” (sig. c 7 *recto*).

Așa cum a observat F. W. C. Wingston încă din 1888, Călăuza sfântă a lui Heydon relua prin prisma grilei rozicruciene motive baconiene din *New Atlantis* (1627). La Bacon însă, în utopia comunitară din Bensalem, unde „Moise ar fi dat legile prin intermediul unei Kabbale secrete”, nu se studia în mod explicit „cartea *M*”. În schimb, se învăța aici după manualele unei vechi tradiții misterice. Iar faptul că Heydon le-a substituit cu „rozicruciana *M*”, denotă, vom vedea cum, nu o întâmplare, ci o cunoaștere. Dar iată pasajul pe care l-a interpolat Heydon, în exprimare baconiană: „noi (cei din Bensalem) avem o parte din opera lui Solomon, care pentru voi este pierdută, și anume Istoria Naturală pe care el a scris-o *despre toate plantele* (subl. n.)”.

Într-o scurtă și necesară paranteză să vedem însă dacă și cum se susține acest semn de egalitate pus de Heydon între rozicruciana carte *M* și baconiana enciclopedie a plantelor. Înainte de toate trebuie spus că, dintotdeauna, tradiția mistică a Occidentului a beneficiat de componenta unei botanici esoterice, adepții medievali ai gnozei hermetice având la îndemână un tratat esoteric de medicină „naturistă”, *Iatro-mathematica de la Hermes la Amon Egipteanul*, și altul de botanică, tot esoterică, desigur, *Cartea sacră de la Hermes la Asklepios*, ce instrumentau arta hermetică a folosirii calităților naturale ale plantelor. De altfel, cunoașterea plantelor a rămas mereu unul din domeniile de aplicabilitate ale acelei vechi științe secrete a Universului. Despre ea mărturisește (lacunar) și un inițiat creștin, Clement Alexandrinul, într-o interpretare a sa la un pasaj biblic, *Exodus*, 33, 13, ce a făcut carieră, datorită interpolării din *Sapientia Solomonis* (7, 17-20), cunoscută lui Dante, de unde a trecut în multe alte texte ale patristicii creștine. Din Evul Mediu până în vremea rozicrucienilor târzii, vom găsi acest pasaj, exprimând, după W. Wölker, obiectul tuturor inițierilor practice, în numeroase texte astrologice, alchimice și kabbalistice, ca, de pildă, în Prefața la *Prognosticatio eximii* (1536) a lui Paracelsus, sau în *Opus mago-cabbalisticum et theosophicum* (1735) a lui Georg von Welling.

Dar iată cum arată, colaționat, acest pasaj biblic care este veriga de legătură între cunoașterea rațional-aplicativă a misterelor antice și tradiția creștină: „Ea însăși (înțelepciunea lui Dumnezeu) mi-a arătat adevărata gnoză a ființelor, care m-a făcut să cunosc structura lumii (și proprietățile elementelor, începutul, sfârșitul și mijlocul timpului, alternanța solstițiilor și succesiunea anotimpurilor, desfășurarea anului și pozițiile astrelor, firea animalelor și instinctele animalelor sălbatice, puterea spiritelor și gândurile oamenilor, varietățile de plante) și virtuțile rădăcinilor” (Clement Alex., *Str.* II, 5, 1).

Este știut faptul că alături de Bacon, în-

treaga tradiție ocultă occidentală, de la Fed Santa a lui Dante, prin Sodalitas celtica a lui Trithemius și Paracelsus și până la curentul rozicrucian și la Masoneria lucrativă (cu celebrele ei „*M words*”), a ales partea aplicativă a unei „științe secrete”, supunând adică Natura observații și la torturile experimentelor pentru aflarea secretelor divinului ei Creator, fapt ce orientat irevocabil Occidentul înspre curiozitatea științifică, devenită azi model de prezentare și de reprezentare a progresului. Ori în acest curent de subterană ce a însoțit mereu istoria apuseană și a făcut din rațiune o *art de nourriture*, alimentând foamea științei și a membrilor unei divinități panteiste, un aport are și „litera *M*”. Simbol al obiectivării subiectului divin, „litera *M*” venea dinspre tradiția iudaică însoțită de un complex de teorii gnoseologice ce introduceau în Occident întâia pruncă religioasă din iudaism, care ar fi, după Maimonide, aceea de a cunoaște (*'eida*), „ceea de a crede. Căci, sintetizează Maimonide, „Nu se poate ajunge la contemplarea crurilor divine fără să ne ocupăm mai întâi cunoașterea și înțelegerea științelor, fără cercetarea realităților” (*Non esse ad contemplationem rerum divinarum accedendum sine praeunte cognitione et intelligentia aliarum scientiarum et sine emendatione vitae* - R. M. Maimonidis, *Libri More Nebuchim*, Basilae, Buxtorffio fil., 1629, pars I, cap. V, p. 8). Iar tot la o cunoaștere științifică îndemna și nusia parțială a Kabbalei, care limita cunoașterea suprasensibilă la o singură literă (*'eida*), ultima, din numele divin (Elohim), iar prin îndemnul zoharic de a nu întreba „cine a creat (*Mi?*), ci „ce a creat” (*Ma?*), deschidea cănelimitat cunoașterii sensibile.

O asemenea *teorie pozitivistă* (din punct de vedere al filosofiei științei) nu ar fi putut avea aibă aderență în Occident fără largul sprijin al catolicismului, în care tradiția mistică s-a simulat sub forma așa-numitei *teologii negative*, care arăta în termeni ciudat de asemănători cu glosele zoharice că e mai ușor să știi ceea ce Dumnezeu nu este, decât ceea ce este (*melius nesciendo scitur, cuius ignorantia vera est sapientia, qui verius fideliusque scatur in omnibus quam affirmatur*). Aceste idei, comună mai multor Părinți ai Bisericii precum Pseudo-Dionisie Areopagitul, Irenaeus, Augustin, Eriugena, a dat prin filosoful lui Nicholaus Cusanus conceptul de *doctrina ignorantia*.

Verificată experimental de un prezent ar trebui „să toarne plumb în picioarele științei” (cum și Bacon își sfătuia conțineranii) pentru a nu se îndepărta prea tare de libertatea pură, edenică a minții umane, iar lanța omului modern s-a transformat azi în doctă în vulgarizatoare, întunecând esența țării sale. E poate vremea ca între credință și știință să regăsim a treia cale, calea de mers despre care vorbește întreg periplul dantesc în *Divina Comedie*. E calea sintetizată astăzi de Sf. Augustin: „Noi credem pentru că sa cunoaștem, nu cunoaștem pentru că să credem” (*credemus ut cognoscamus, non cognoscimus ut credamus*).

KAWABATA CEL UITAT

Centenarele se supun și ele legilor pieții, nu sunt egale între ele, unii ocupă actualitatea ca și cum ar fi un or, altele trec aproape neobservate: în general, sunt primite ca și cum ar fi un produs de consum. Ca centenarul cuiva să poată deveni rentabil, e necesar să producă beneficii - economice, academice sau sociale - totul este o chestiune de imagine, de publicitate sau de interese; însă aceasta pută să se pună în mâna publicului cititor perele amintite, suscită investigații sau îi apropie noi lectori. Și astfel, nimeni nu e interes să discute dacă centenarul lui Verne a umbrit acum doi ani celelalte centenare, la fel de importante - cel al lui Alexandre, de pildă - dacă centenarul lui Borges de azi l-a depășit pe cel al lui Dostoievski - limba obligă - sau dacă ambii au fost mai bine primiți decât Balzac, care îi ducă în timp: ceea ce interesează este să fie sărbătoriți așa cum se cuvine. În această plăcută sarcină, primul acesta abia s-a notat centenarul unui autor aproape uitat de

însă pe care, acum mai bine de douăzeci de ani, îl sărbătoream și-l citeam cu multă bucurie și simpatie - printre aceștia mă numărăm și eu - și cu fascinată surprindere. Este vorba de povestitorul japonez Yasunari Kawabata, născut în Osaka la 11 iunie 1899, și care a murit din proprie voință la 16 aprilie 1972, înainte de a fi publicat cel puțin cincisprezece volume de povestiri și romane mai scurte sau mai lungi, scrieri care în 1968 i-au adus premiul Nobel pentru Literatură. A fost primul japonez care obținea acest premiu, înainte de a-i reveni lui Kenzaburo Oe acum cinci ani. Cu toate acestea, pentru un cititor occidental, literatura acestuia din urmă, născut în 1935, este mult mai de interes, pentru că misterioasa și vechea cultură japoneză s-a relevat atât de poroasă și absorbanță, încât în bună măsură ne-a grafiat pe toți. În timp ce aceea a lui Kawabata, care, de asemenea, experimenta primele efecte ale zisei evoluții, a păstrat totdeauna o evidentă fidelitate valorilor tradiționale ale acestei Japonii antice și enigmatice.

În urma acordării Nobel-ului, am avut imediat în mâinile noastre operele principale ale acestui necunoscut, veritabile grăbite, în general în engleză, puștile de editura Plaza y Janes în cea mai bună parte, dar și de editurile Noguera și Harvillat. Dansatoarea din Izu, Țară de nori, Jurnalul unui tânăr, Un stol de albă, Tânguirea muntelui, Lacul,

Kyoto sau Frumosul și tristul sunt titlurile pe care acum mi le admitesc mai bine. Kawabata a fost un scriitor secret și solitar, care s-a bucurat de mare succes în țara sa, unde a avut numeroși discipoli (cel mai important dintre ei fiind un alt artist excepțional, cu toate că mai turbulent, Yukio Mishima, pe care Kawabata îl consideră maestrul său, și care începuse să fie autorul japonez cel mai cunoscut în afara țării sale). Când Kawabata a primit Nobel-ul, chiar el a declarat că ar fi fost mai drept dacă i se acorda lui Mishima. Doi ani mai târziu, Mishima s-a sinucis în timpul unui spectaculos seppuku public, în fața „trupelor” unui fantomatic exercițiu parafascist pe care îl organizase. După alți doi ani, survine moartea voluntară a lui Kawabata,

Cu ocazia centenarului lui Yasunari Kawabata, Premiul Nobel pentru literatură (1968), marele critic literar spaniol Rafael Conte ni-l prezintă într-un articol de fond al ziarului ABC, pe marele povestitor japonez.

care a fost foarte diferită: prin intermediul gazetelor, într-o discretă și respectuoasă tăcere, ceea ce mărise misterul care învăluisese solitara lui existență. În ciuda bunelor lor relații, erau doi oameni și doi artiști diferiți.

Kawabata se născuse în sânul unei familii din înalta burghezie, fiu și nepot de medici și de oameni de știință, totuși ideea morții și singurătatea l-au urmărit în tot timpul vieții. Tatăl lui murise când el avea doar doi ani, apoi îi moare mama și este crescut de bunici. Pornind de atunci, a fost educat în diferite internate ale unor colegii foarte bune, sub tutela unui unchi; cu toate că studiile sale au fost strălucite, le-a abandonat repede pentru literatură, înainte de a se căsători și a duce o viață de neobosită muncă, înființând reviste și colaborând la multe altele, unde continua să publice scrieri care l-au făcut celebru, începând de la jumătatea anilor douăzeci; după război a prezidat Pen-Clubul japonez timp de cincisprezece ani. A început să scrie texte foarte scurte - care apoi au devenit de multe ori fragmente ale viitoarelor sale romane, după moda editorială nord-americană - texte caracterizate printr-un expresionism delicat și care l-au transformat în cel mai de seamă reprezentant al unei mișcări tinerești de avangardă, cunoscută atunci ca „Școală a noilor sentimente”.

De la acele „miniaturi” tinerești a trecut

la ceva cu totul efemer, la cinema, apoi la romanul foileton și, în final, la „tragediile sentimentului uman”, unde a atins o măiestrie zguduitoare. Totdeauna a fost un scriitor excelent, formalist, destul de elitist, care a preconizat primatul frumuseții, opunându-se modelor romanului compromis sau proletar al timpului său și, cu toate că a detestat politica, s-a separat în mod clar de militarismul japonez de dinainte de război, ba chiar a semnat declarații pacifiste împotriva armelor nucleare a căror tragedie a afectat atât de mult țara sa la sfârșitul războiului. Și totuși - spre deosebire de Oe - tema nu a tratat-o niciodată în mod clar; în schimb, s-a ocupat de efectele pe care înfrângerea a avut-o în viața poporului său, o înfrângere cu atât mai profundă pentru el cu cât în ea vedea dispariția culturii tradiționale japoneze, bazată pe cultul frumuseții.

Lectura ei mi-a produs încă de la început o stranie fascinație prin contrastul dintre temele sale, destul de tragice totdeauna, și felul de a le trata, de o perfecțiune formală învecinată poeziei și în cel mai strict esteticism. Măiestria lui strălucește în acest contrast, dintre temele sale - răul, boala, pasiunile, perversiunea și moartea - și forma poetică, lirică și aleasă cu care le descrie, cu referințe la natură și la viața vegetală sau animală, atât de abundente în literatura japoneză tradițională. În unul dintre cele dintâi texte ale sale, scris la cincisprezece ani, descrie agonia bunicului său, și în timp ce îl ajută să poată urina într-o sticlă: „din fundul sticlei ajunse la urechile lui un sunet ca cel pe care îl produce scurgerea apei limpezi a unui râu de munte” (*Jurnalul unui tânăr*). Și ce mai putem spune despre această operă măiastră, *Casa frumoaselor adormite*, unde se descrie un bordel pentru bătrâni ramoliți și impotenți, care plătesc, pentru a dormi alături de tinere frumoase și goale, drogate și adormite, și pe care nu le pot atinge? Sau despre acea mare tragedie finală care este *Frumosul și tristul*, unde un povestitor deja matur pleacă în căutarea unei vechi amante care inspirase cel dintâi roman al său, deja celebru, devenită la rândul ei o pictoriță faimoasă, pentru a o întâlni trăind cu o tânără discipolă, care îi seduce pe el și pe fiul lui, distrugând în felul acesta propria sa familie? În sfârșit, ce sens are să vă mai spun, în comerț mai există încă resturi din acele ediții, cereți-le librărilor, căci privind de multe ori spre trecut înseamnă a merge mai bine înainte.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). Al. Dima, pe când cugeta la *Principii de literatură compurată* (1972).

2). În cartea *Literatura în totalitarism* (1999), Ana Selejan face din Ov. S. Crohmalniceanu (în imagine) o veritabilă vedetă.

3). Între grav și amuzant se află un microfon. Obiectul (la vedere) îi desparte pe D. R. Popescu (pe de o parte) și pe Constantin Chirișă și C. Țoiu (pe de altă parte).

4). Când se afla în vizită de documentare, Marin Sorescu dădea prețioase indicații. Numai Corneliu Leu (rebel ca de obicei) nu voia să-l asculte.

5). Înainte de a fi la remorca lui C. V. Tudor, Dumitru Bălăeț era garnitură pentru copii.

